

Bruselj, 30. april 2024
(OR. en)

Medinstitucionalna zadeva:
2024/0101 (NLE)

9493/24
ADD 1

AELE 32
MI 467
AND 5
SM 5

PREDLOG

Pošiljatelj:	za generalno sekretarko Evropske komisije: direktorica Martine DEPREZ
Datum prejema:	26. april 2024
Prejemnik:	Thérèse BLANCHET, generalna sekretarka Sveta Evropske unije
Št. dok. Kom.:	COM(2024) 189 final - Annex (Part 1/14)
Zadeva:	PRILOGA k Predlogu SKLEPA SVETA o sklenitvi, v imenu Evropske unije, in o začasni uporabi Sporazuma o pridružitvi med Evropsko unijo in Kneževino Andoro oziroma Republiko San Marino

Delegacije prejmejo priloženi dokument COM(2024) 189 final - Annex (Part 1/14).

Priloga: COM(2024) 189 final - Annex (Part 1/14)

EVROPSKA
KOMISIJA

Bruselj, 26.4.2024
COM(2024) 189 final

ANNEX – PART 1/14

PRILOGA

k

Predlogu SKLEPA SVETA

**o sklenitvi, v imenu Evropske unije, in o začasni uporabi Sporazuma o pridružitvi med
Evropsko unijo in Kneževino Andoro oziroma Republiko San Marino**

SPORAZUM
O PRIDRUŽITVI MED
EVROPSKO UNIJO
IN KNEŽEVINO ANDORO
OZIROMA REPUBLIKO SAN MARINO

PREAMBULA

EVROPSKA UNIJA (v nadaljnjem besedilu: Unija)

na eni strani

ter

KNEŽEVINA ANDORA (v nadaljnjem besedilu: Andora)

oziroma

REPUBLIKA SAN MARINO (v nadaljnjem besedilu: San Marino)

na drugi strani so se –

OB OPOZARJANJU na tesne zgodovinske, geografske, kulturne, politične in gospodarske vezi med EU in vsako pridruženo državo, tudi v obliki obstoječih sporazumov, ter na posebno bližino med vsako pridruženo državo in eno ali več državami članicami EU,

KER so se postopoma vzpostavljale povezave med EU in Andoro, med drugim na podlagi Sporazuma v obliki izmenjave pisem med Evropsko gospodarsko skupnostjo in Andoro z dne 28. junija 1990¹, Sporazuma o sodelovanju med Evropsko skupnostjo in Andoro z dne 15. novembra 2004², Monetarnega sporazuma med EU in Andoro z dne 30. junija 2011³ ter Sporazuma med Evropsko skupnostjo in Andoro o ukrepih, enakovrednih ukrepom iz Direktive Sveta 2003/48/ES o obdavčevanju dohodka od prihrankov v obliki plačil obresti z dne 15. novembra 2004 s priloženo Skupno izjavo o nameri z dne 15. novembra 2004⁴ ter protokola o njegovi spremembi z dne 12. februarja 2016⁵,

KER so se postopoma vzpostavljale povezave med EU in San Marinom, med drugim na podlagi Sporazuma o sodelovanju in carinski uniji med Evropsko gospodarsko skupnostjo in Republiko San Marino z dne 16. decembra 1991⁶, Monetarnega sporazuma med EU in San Marinom z dne 27. marca 2012⁷ ter Sporazuma med Evropsko skupnostjo in Republiko San Marino o ukrepih, enakovrednih tistim iz Direktive Sveta 2003/48/ES o obdavčevanju dohodka od prihrankov v obliki plačil obresti in spremnega memoranduma o soglasju z dne 7. decembra 2004⁸ ter protokola o njegovi spremembi z dne 8. decembra 2015⁹,

¹ UL L 374, 31.12.1990, str. 16.

² UL L 135, 28.5.2005, str. 14.

³ UL C 369, 17.12.2011, str. 1.

⁴ UL C 359, 4.12.2004, str. 33.

⁵ UL L 268, 1.10.2016, str. 40.

⁶ UL C 302, 22.11.1991, str. 12.

⁷ UL C 121, 26.4.2012, str. 5.

⁸ UL L 381, 28.12.2004, str. 33.

⁹ UL C 346, 31.12.2015, str. 3.

KER sta pridruženi državi že stoletja tesno povezani s sosednjimi državami, ki so zdaj države članice EU, in ker njuni ozemlji obdaja ozemlje EU,

ODLOČENE vzpostaviti pridružitveno razmerje, da bi poglobile, diverzificirale in vzdrževale odnose na podlagi vrednot, ki so skupne EU in pridruženima državama, in sicer spoštovanje človekovega dostojanstva, svobode, demokracije, enakosti in pravne države ter spoštovanje človekovih pravic, vključno s pravicami pripadnikov manjšin, ki so bistveni deli tega sporazuma,

ZAVEZANE spodbujanju teh skupnih vrednot v družbi, za katero so značilni pluralizem, nediskriminacija, strpnost, pravičnost, solidarnost ter enakost žensk in moških,

OB POUDARJANJU pripravljenosti EU, da razvije posebne odnose s sosednjimi državami, da bi se vzpostavilo območje blaginje in dobrega sosedstva z vzajemnimi pravicami in obveznostmi ter možnostjo skupnega ukrepanja, za katerega so značilni tesni in miroljubni odnosi na podlagi sodelovanja,

V PRIZADEVANJU za vzpostavitev celovitega in skladnega okvira za odnose med EU in pridruženima državama ob upoštevanju posebnega položaja vsake pridružene države, kot je določeno v izjavi 3 o členu 8 Pogodbe o Evropski uniji (PEU),

ODLOČENE, da bodo zagotovile gospodarsko povezovanje in ustrezno udeležbo pridruženih držav na notranjem trgu EU, vključno zlasti s štirimi neločljivo povezanimi svoboščinami: prostim pretokom blaga, oseb, storitev in kapitala na podlagi skupnih pravil in enakih konkurenčnih pogojev, ob upoštevanju posebnih razmer v vsaki pridruženi državi in ohranjanju njune neodvisnosti in neodvisnosti njunih institucij,

ODLOČENE, da s pridružitvijo povečajo gospodarske in poslovne priložnosti za posameznike in podjetja pridruženih pogodbenic,

ODLOČENE, da z izvajanjem pridružitve zagotovijo homogenost notranjega trga, pravno varnost, enotno razlago in uporabo tega sporazuma ter enako obravnavo, med drugim za gospodarske subjekte in državljane držav v pridružitvenem razmerju,

OB PRIZNAVANJU potrebe po vzpostavitvi ustreznega institucionalnega okvira, ki bo vključeval zlasti forum za dialog med pridruženima pogodbenicama, postopke v zvezi z nadzorom in reševanjem sporov ter izključno pristojnost Sodišča Evropske unije za zagotovitev enotne razlage in uporabe tega sporazuma, da se zagotovi pravilno delovanje tega sporazuma in popolno spoštovanje prava EU,

V ŽELJI prispevati h krepitvi izboljšanja sodelovanja med poslanci Evropskega parlamenta in poslanci parlamentov pridruženih držav ter med socialnimi in gospodarskimi partnerji v EU in pridruženih državah,

OB UPOŠTEVANJU ambicij EU in pridruženih držav, da bi njihova pridružitev temeljila na visoki ravni zdravstvenega varstva, varnosti in varstva potrošnikov,

ODLOČENE ohranjati, varovati in izboljševati kakovost okolja ter zagotoviti smotno in preudarno rabo naravnih virov v skladu z načeli trajnostnega razvoja ter previdnostnega in preventivnega ukrepanja, pa tudi spodbujati dobrobit ljudi in živali,

ZAVEDAJOČ SE pomena trajnostnega razvoja v njegovi gospodarski, okoljski in socialni razsežnosti ter v želji, da bi spodbujale uresničevanje Agende Združenih narodov do leta 2030 in njenih ciljev trajnostnega razvoja ter prispevale k njihovemu uresničevanju,

OB PONOVNI POTRDITVI zavezanosti Ustanovni listini Združenih narodov, Splošni deklaraciji o človekovih pravicah, Evropski konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter ciljem in načelom Sveta Evrope in Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi,

OB UGOTOVITVI, da vzpostavitev pridružitve krepi dvostranske odnose med Unijo in vsako od pridruženih držav ter tako spodbuja pridruženi pogodbenici, da dosežeta vse tesnejše zbliževanje stališč o dvostranskih, regionalnih in mednarodnih vprašanjih skupnega interesa,

PO IZMENJAVI pooblastil v pravilni in predpisani obliki – dogovorile o naslednjem:

DEL I

CILJI, VREDNOTE IN NAČELA

ČLEN 1

Cilji

1. Ta sporazum vzpostavlja pridružitev med EU in Andoro oziroma San Marinom (v nadaljnjem besedilu: pridružitev).
2. Cilji te pridružitve so:
 - (a) zagotoviti ustrezno udeležbo pridruženih držav na notranjem trgu, kar vključuje prosti pretok oseb, blaga, storitev in kapitala ter enake konkurenčne pogoje med vsako od njiju in EU v skladu s tem sporazumom, pa tudi njuno sodelovanje v povezanih horizontalnih in podpornih politikah, ob upoštevanju posebnih razmer v vsaki pridruženi državi, ter
 - (b) vzpostaviti ustrezen okvir za razvoj in spodbujanje dialoga in sodelovanja med EU in vsako pridruženo državo na drugih področjih skupnega interesa.

ČLEN 2

Opredelitev pojmov

V tem sporazumu:

- (a) „pridruženi državi“ pomenita Andoro oziroma San Marino;
- (b) „pogodbenice“ pomenijo EU, Andoro in San Marino;
- (c) „pridruženi pogodbenici“ pomenita EU, pridruženo pogodbenico na eni strani, in bodisi Andoro bodisi San Marino, pridruženo pogodbenico na drugi strani;
- (d) „Sporazum“ pomeni okvirni sporazum, okvirne protokole, protokola za pridruženi državi in priloge;
- (e) „okvirni sporazum“ pomeni Sporazum brez protokolov in prilog;
- (f) „protokola za pridruženi državi“ pomenita protokola za posamično pridruženo državo in njune priloge, ki določajo posebne pogoje za doseganje ciljev in elemente, povezane s sprejetjem pravnega reda EU na notranjem trgu EU;
- (g) „okvirni protokoli“ pomenijo protokole, skupne vsem trem pogodbenicam;
- (h) „priloge k protokoloma za pridruženi državi“ pomenijo besedila, ki vsebujejo pravne akte EU, ki spadajo na področje uporabe tega sporazuma, z morebitnimi prilagoditvami;

- (i) „Sodišče Evropske unije“ pomeni Sodišče in Splošno sodišče Evropske unije.

ČLEN 3

Vrednote

Ta sporazum temelji na skupnih vrednotah EU in pridruženih držav: spoštovanje človekovega dostojanstva, svoboda, demokracija, enakost, pravna država in spoštovanje človekovih pravic, vključno s pravicami pripadnikov manjšin. V družbi, za katero so značilni pluralizem, nediskriminacija, strpnost, pravičnost, solidarnost ter enakost žensk in moških, so te vrednote bistveni deli tega sporazuma.

ČLEN 4

Načela

Za doseganje ciljev iz člena 1 okvirnega sporazuma pridruženi pogodbenici sprejmeta vse ustrezne splošne ali posebne ukrepe za zagotovitev izpolnjevanja obveznosti, ki izhajajo iz tega sporazuma, v skladu z naslednjimi temeljnimi načeli:

- (a) pravilno delovanje in homogenost notranjega trga EU na podlagi enotnih pravil;

- (b) pravna varnost in enaka obravnava gospodarskih subjektov in posameznikov;
- (c) upoštevanje posebnega položaja vsake pridružene države.

ČLEN 5

Načelo nediskriminacije

V okviru uporabe tega sporazuma in ne da bi to vplivalo na njegove posebne določbe, je prepovedana vsakršna diskriminacija glede na državljanstvo.

DEL II

PROSTI PRETOK BLAGA, OSEB, STORITEV IN KAPITALA

POGLAVJE 1

PROSTI PRETOK BLAGA

ČLEN 6

Prosti pretok blaga

Prosti pretok blaga med pridruženima pogodbenicama se vzpostavi v skladu z določbami tega sporazuma.

ČLEN 7

Prepoved carin

Carine pri uvozu in izvozu ter vse dajatve z enakim učinkom so med pridruženima pogodbenicama prepovedane. Ta prepoved velja tudi za carine fiskalne narave.

ČLEN 8

Prepoved količinskih omejitev

Količinske omejitve pri uvozu in izvozu ter vsi ukrepi z enakim učinkom so med pridruženima pogodbenicama prepovedani.

ČLEN 9

Prepovedi ali omejitve uvoza, izvoza ali tranzita

1. Ta sporazum ne izključuje prepovedi ali omejitev uvoza, izvoza ali tranzita blaga, ki so utemeljene z javno moralo, javnim redom ali javno varnostjo, z varovanjem zdravja in življenja ljudi, živali ali rastlin, z varstvom nacionalnih bogastev z umetniško, zgodovinsko ali arheološko vrednostjo ali z varstvom industrijske ali poslovne lastnine. Vendar te prepovedi ali omejitve ne smejo biti sredstvo za samovoljno diskriminacijo ali prikrito omejevanje trgovine med pridruženima pogodbenicama.
2. Prednost je treba dati ukrepom, ki najmanj vplivajo na prosti pretok blaga med pridruženima pogodbenicama. Trajanje takih ukrepov je omejeno na to, kar je nujno potrebno za doseganje ciljev iz odstavka 1.

ČLEN 10

Notranji davki

Nobena pridružena pogodbenica neposredno ali posredno ne uvaja nikakršnih notranjih davkov na izdelke druge pridružene pogodbenice, ki bi bili višji od davkov, uvedenih neposredno ali posredno na podobne domače izdelke. Prav tako nobena pridružena pogodbenica ne uvaja nikakršnih notranjih davkov na izdelke druge pridružene pogodbenice, s katerimi bi posredno zaščitila druge izdelke.

ČLEN 11

Uporaba skupne carinske tarife EU

Pridruženi državi v svojih odnosih s tretjimi državami uporabljata skupno carinsko tarifo EU v skladu z določbami zadevnih protokolov za pridruženi državi.

ČLEN 12

Uporaba skupne trgovinske politike EU

Pridruženi državi v svojih odnosih s tretjimi državami uporabljata skupno trgovinsko politiko EU, vključno z ukrepi trgovinske zaščite EU, kot je določeno v Prilogi XXV k vsakemu protokolu za pridruženo državo.

ČLEN 13

Druga pravila

1. Posebne določbe in ureditve so v:
 - (a) Prilogi I k vsakemu protokolu za pridruženo državo v zvezi z varnostjo hrane ter veterinarskimi in fitosanitarnimi zadevami;
 - (b) Prilogi II k vsakemu protokolu za pridruženo državo v zvezi s tehničnimi predpisi, standardi, preskušanjem in certificiranjem;
 - (c) Prilogi III k vsakemu protokolu za pridruženo državo v zvezi z odgovornostjo za izdelke;
 - (d) Prilogi IV k vsakemu protokolu za pridruženo državo v zvezi z energijo;
 - (e) Prilogi XXIII k vsakemu protokolu za pridruženo državo v zvezi s carinsko zakonodajo;
 - (f) Prilogi XXIV k vsakemu protokolu za pridruženo državo v zvezi s kmetijsko zakonodajo ter
 - (g) Prilogi XXV k vsakemu protokolu za pridruženo državo v zvezi z vidiki, ki niso zajeti v členu 12 okvirnega sporazuma.
2. Posebne določbe in ureditve iz odstavka 1 se uporabljajo za vse izdelke, razen če je določeno drugače.

POGLAVJE 2

PROSTO GIBANJE DELAVCEV IN SAMOZAPOsLENIH OSEB

ČLEN 14

Prosto gibanje delavcev

1. Med pridruženima pogodbenicama se zagotovi prosto gibanje delavcev.
2. Prosto gibanje vključuje odpravo vsakršne diskriminacije na podlagi državljanstva delavcev držav članic EU in zadevne pridružene države v zvezi z zaposlitvijo, plačilom in drugimi delovnimi in zaposlitvenimi pogoji.
3. Ob upoštevanju omejitev, utemeljenih z javnim redom, javno varnostjo in javnim zdravjem, zajema pravico:
 - (a) sprejeti ponujeno zaposlitev;
 - (b) se v ta namen prosto gibati na območju držav članic EU in zadevne pridružene države;
 - (c) bivati na ozemlju države članice EU ali zadevne pridružene države zaradi zaposlitve skladno z določbami zakonov ali drugih predpisov, ki urejajo zaposlovanje državljanov te države;

- (d) ostati na ozemlju države članice EU ali zadevne pridružene države po prenehanju zaposlitve v tej državi.
- 4. Določbe tega člena se ne uporabljajo pri zaposlovanju v javni upravi.
 - 5. Protokola za pridruženi državi, zlasti Priloga V k vsakemu protokolu za pridruženo državo, vsebujeta posebne določbe o prostem gibanju delavcev.

ČLEN 15

Socialna varnost za delavce in samozaposlene osebe

Za vzpostavitev prostega gibanja delavcev in samozaposlenih oseb pridruženi pogodbenici na področju socialne varnosti za delavce in samozaposlene osebe ter njihove vzdrževance zagotovita, kakor je predvideno v Prilogi VI k vsakemu protokolu za pridruženo državo:

- (a) seštevaje vseh dob, ki se upoštevajo po zakonodajah posameznih držav za pridobitev in ohranjanje pravice do dajatev ter za izračun višine dajatev;
- (b) izplačevanje dajatev osebam s prebivališčem na ozemlju pridruženih pogodbenic.

ČLEN 16

Vzajemno priznavanje diplom

Da bi delavcem in samozaposlenim osebam olajšali začetek in opravljanje njihove dejavnosti, pridruženi pogodbenici sprejmeta potrebne ukrepe iz Priloge VII k vsakemu protokolu za pridruženo državo za vzajemno priznavanje diplom in drugih dokazil o formalnih kvalifikacijah ter za usklajevanje določb zakonov ali drugih predpisov v pridruženih pogodbenicah, ki se nanašajo na začetek in opravljanje dejavnosti delavcev in samozaposlenih oseb.

POGLAVJE 3

SVOBODA USTANAVLJANJA

ČLEN 17

Svoboda ustanavljanja

1. Svoboda ustanavljanja med pridruženima pogodbenicama se zagotovi v skladu z določbami tega sporazuma.
2. Vsaka omejitev svobode ustanavljanja za državljane države članice EU ali zadevne pridružene države na ozemlju katere koli druge od teh držav je prepovedana. To velja tudi za ustanavljanje agencij, podružnic ali hčerinskih družb državljanov katere koli države članice EU ali zadevne pridružene države s sedežem na ozemlju katere koli od teh držav.
3. Pravica do ustanavljanja zajema pravico začeti in opravljati dejavnost kot samozaposlena oseba ter pravico do ustanovitve in vodenja podjetij, zlasti družb ali podjetij iz drugega odstavka člena 20 okvirnega sporazuma, pod pogoji, ki jih ob upoštevanju določb poglavja 5 za svoje državljane določa zakonodaja države, v kateri se taka ustanovitev izvede.
4. Priloge VIII do XI in XXII k vsakemu protokolu za pridruženo državo ter Okvirni protokol 3 vsebujejo posebne določbe o svobodi ustanavljanja.

ČLEN 18

Izvajanje javnih pooblastil

Določbe tega poglavja se v posamezni pridruženi pogodbenici ne uporabljajo za tiste dejavnosti, ki so v tej pridruženi pogodbenici povezane, četudi občasno, z izvajanjem javne oblasti.

ČLEN 19

Posebne ureditve zaradi javnega reda, javne varnosti in javnega zdravja

Določbe tega poglavja in ukrepi, sprejeti v skladu z njimi, ne vplivajo na uporabo določb zakonov ali drugih predpisov, ki predvidevajo posebno obravnavo državljanov države članice EU ali zadevne pridružene države zaradi javnega reda, javne varnosti ali javnega zdravja.

ČLEN 20

Področje uporabe in opredelitev družb

1. Družbe, ustanovljene v skladu z zakonodajo posamezne države članice EU ali zadevne pridružene države, ki imajo registrirani sedež, glavno upravo ali glavni kraj poslovanja na ozemlju te države, se v tem poglavju obravnavajo enako kakor fizične osebe, ki so državljani držav članic EU ali zadevne pridružene države.

2. „Družbe“ pomenijo družbe ali podjetja, ustanovljena po civilnem ali gospodarskem pravu, vključno z zadrugami, in druge pravne osebe javnega ali zasebnega prava z izjemo neprofitnih.

ČLEN 21

Udeležba v kapitalu družb

Brez poseganja v uporabo drugih določb tega sporazuma država članica EU ali zadevna pridružena država državljanom druge države zagotovi enako obravnavo glede udeležbe v kapitalu družb, kot so opredeljene v členu 20, odstavek 2, okvirnega sporazuma, kakor svojim državljanom.

ČLEN 22

Vzajemno priznavanje diplom

Za zadeve, ki jih ureja to poglavje, se uporablja člen 16 okvirnega sporazuma.

ČLEN 23

Posebne določbe

Svobodo ustanavljanja na področju prevoza urejajo določbe poglavja 6.

POGLAVJE 4

SVOBODA OPRAVLJANJA STORITEV

ČLEN 24

Svoboda opravljanja storitev

1. Svoboda opravljanja storitev med pridruženima pogodbenicama se zagotovi v skladu s tem sporazumom.
2. Med pridruženima pogodbenicama je prepovedana vsaka omejitev svobode opravljanja storitev za državljane zadevne pridružene države ali države članice EU s sedežem v državi, ki ni država prejemnika storitve.
3. Storitve se štejejo za „storitve“ takrat, kadar se praviloma opravljajo za plačilo in kolikor jih ne urejajo določbe, ki se nanašajo na prosti pretok blaga, kapitala in oseb.
4. K „storitvam“ se štejejo zlasti dejavnosti:
 - (a) industrijskega značaja;
 - (b) komercialnega značaja;
 - (c) obrtnikov;

(d) samostojnih poklicev.

Brez poseganja v določbe poglavja 3 lahko ponudnik, zato da zagotovi storitev, začasno izvaja svojo dejavnost v državi, v kateri se ta storitev opravlja, pod enakimi pogoji, kakršne ta država določa za svoje državljane.

5. Priloge IX do XI k vsakemu protokolu za pridruženo državo ter Okvirni protokol 3 vsebujejo posebne določbe o svobodi opravljanja storitev.

ČLEN 25

Nediskriminacija

Dokler omejitve svobode opravljanja storitev med pridruženima pogodbenicama niso odpravljene, uporabljata pogodbenici te omejitve brez diskriminacije glede na državljanstvo ali prebivališče za vse osebe, ki opravljajo storitve iz člena 24(2) okvirnega sporazuma.

ČLEN 26

Posebne določbe

1. Svobodo opravljanja prevoznih storitev ureja poglavje 6.
2. Za zadeve, ki jih ureja to poglavje, se uporabljajo členi 16, 18, 19 in 20 okvirnega sporazuma.

POGLAVJE 5

PROSTI PRETOK KAPITALA

ČLEN 27

Pretok kapitala

1. V okviru določb tega sporazuma so omejitve pretoka kapitala med pridruženima pogodbenicama prepovedane.
2. V okviru določb tega sporazuma so omejitve plačil med pridruženima pogodbenicama prepovedane.
3. Priloga XII k vsakemu protokolu za pridruženo državo vsebuje posebne določbe o prostem pretoku kapitala in plačil.

ČLEN 28

Ukrepi, združljivi s prostim pretokom kapitala

1. Člen 27 okvirnega sporazuma ne posega v pravice držav članic EU in pridruženih držav, da:
 - (a) uporabljajo ustrezne predpise svojega davčnega prava, v katerih so različno obravnavani davčni zavezanci, ki niso v enakem položaju glede na prebivališče ali kraj, v katerem je naložen njihov kapital;

- (b) sprejmejo vse potrebne ukrepe za preprečevanje kršitev nacionalnih zakonov in drugih predpisov, zlasti na področju obdavčitve in bonitetnega nadzora finančnih institucij, ali določijo postopke za prijavo pretoka kapitala za namene upravnih ali statističnih informacij ali sprejmejo ukrepe, ki so upravičeni zaradi javnega reda ali javne varnosti.
- 2. Določbe tega poglavja ne posegajo v veljavnost tistih omejitev pravice do ustanavljanja, ki so združljive s tem sporazumom.
- 3. Ukrepi in postopki iz odstavkov 1 in 2 ne smejo biti sredstvo samovoljne diskriminacije ali prikritega omejevanja prostega pretoka kapitala in plačil.

ČLEN 29

Omejitve v primeru plačilnobilančnih težav

Kadar ima država članica EU, katere valuta ni euro, ali pridružena država plačilnobilančne težave ali obstaja resna nevarnost, da bi v tovrstne težave zašla, bodisi zaradi splošne neuravnoteženosti plačilne bilance ali vrste valute, s katero razpolaga, in kadar bi te težave lahko predvsem ogrozile delovanje tega sporazuma, lahko država članica EU ali zadevna pridružena država sprejme zaščitne ukrepe.

ČLEN 30

Zaščitni ukrepi v zvezi s pretokom kapitala ali plačili

V izjemnih primerih ali v primeru ali nevarnosti resnih težav pri delovanju ekonomske in monetarne unije EU lahko EU sprejme ali ohrani zaščitne ukrepe v zvezi s pretokom kapitala ali plačili za obdobje največ šestih mesecev, dokler so ti ukrepi nujno potrebni.

ČLEN 31

Izvajanje zaščitnih ukrepov

EU na eni strani in vsaka pridružena država na drugi strani uporabljata svoje notranje postopke za izvajanje določb člena 29 okvirnega sporazuma.

ČLEN 32

Vloga skupnega odbora v primeru zaščitnih ukrepov

1. O vseh ukrepih iz člena 29 okvirnega sporazuma se nemudoma uradno obvesti skupni odbor, ustanovljen s členom 76 okvirnega sporazuma.

2. Vsi ukrepi iz člena 29 okvirnega sporazuma so predmet posvetovanj in izmenjave informacij v skupnem odboru pred uradnim obvestilom in po njem.
3. V primerih iz člena 29 okvirnega sporazuma, ko nastane nenadna plačilnobilančna kriza in ni mogoče uporabiti postopkov iz odstavka 2 tega člena, lahko država članica EU ali zadevna pridružena država preventivno sprejme potrebne zaščitne ukrepe. Taki ukrepi povzročajo najmanjše možne motnje v delovanju tega sporazuma, po obsegu pa ne presegajo okvira, nujno potrebnega za odpravo nenadno nastalih težav.
4. Kadar se sprejmejo ukrepi iz odstavka 3 tega člena, se uradno obvestilo o njih predloži najpozneje do dneva začetka njihove veljavnosti, temu pa v najkrajšem možnem času sledijo izmenjava informacij in posvetovanja iz odstavka 2 tega člena.

POGLAVJE 6

PREVOZ

ČLEN 33

Področje uporabe poglavja 6

1. Ta sporazum zajema kombinirani, cestni in železniški prevoz ter prevoz po celinskih plovnih poteh in pomorski prevoz, vključno s storitvami, povezanimi s temi vrstami prevoza.
2. Cilji tega sporazuma na področju prevoza se uresničujejo v skladu s členi 34 do 37 okvirnega sporazuma in določbami Priloge XIII k vsakemu protokolu za pridruženo državo.

ČLEN 34

Nediskriminatorna uporaba domačih predpisov

Določbe pridružene pogodbenice v zvezi s kombiniranim, železniškim in cestnim prevozom, prevozom po celinskih plovnih poteh ter pomorskim prevozom, ki niso zajete v Prilogi XIII k vsakem protokolu za pridruženo državo, niso manj ugodne v smislu neposrednega ali posrednega učinka na prevoznike druge pridružene pogodbenice kot za domače prevoznike te pridružene pogodbenice.

ČLEN 35

Državna pomoč v sektorju prevoza

Pomoč v sektorju prevoza je združljiva s tem sporazumom, če je potrebna za usklajevanje prevoza ali če je nadomestilo za opravljanje nekaterih storitev, ki so del javne službe.

ČLEN 36

Prepoved diskriminatornih prevoznin ali pogojev

1. Pri prevozu na ozemlju pridruženih pogodbenic ne sme biti nikakršne diskriminacije, tako da bi prevozniki zaračunavali različne prevoznine in določali različne pogoje za prevoz enakega blaga na istih prometnih povezavah glede na državo porekla tega blaga ali namembno državo.
2. Skupni odbor na lastno pobudo ali na zahtevo pridružene pogodbenice preuči vse primere diskriminacije, ki spadajo na področje uporabe tega člena, in sprejme potrebne sklepe v okviru svojih notranjih pravil.

ČLEN 37

Dajatve za prehod meje

Dajatve ali pristojbine, ki jih prevozniki zaračunajo poleg prevoznin pri prehodu meje, ne smejo presegati razumne meje, potem ko so bili upoštevani dejanski stroški, nastali ob prehodu meje. Pridruženi pogodbenici si prizadevata za postopno zmanjšanje teh stroškov.

DEL III

PRAVILA O KONKURENCI IN DRUGA SKUPNA PRAVILA

POGLAVJE 1

PRAVILA ZA PODJETJA

ČLEN 38

Sporazumi, sklepi in usklajena ravnanja

1. Kot nezdružljivi z delovanjem tega sporazuma so prepovedani: vsi sporazumi med podjetji, sklepi podjetniških združenj in usklajena ravnanja, ki bi lahko prizadeli trgovino med pridruženima pogodbenicama in katerih cilj oziroma posledica je preprečevanje, omejevanje ali izkrivljanje konkurence na ozemlju pridruženih pogodbenic, zlasti tisti, ki:

- (a) neposredno ali posredno določajo nakupne ali prodajne cene ali druge pogoje poslovanja;
- (b) omejujejo ali nadzorujejo proizvodnjo, trge, tehnični razvoj ali naložbe;
- (c) določajo razdelitev trgov in virov nabave;

- (d) uvajajo neenake pogoje za primerljive posle z drugimi trgovskimi partnerji in jih tako postavljajo v podrejen konkurenčni položaj;
- (e) pogojujejo sklepanje pogodb s tem, da sopogodbeniki sprejmejo dodatne obveznosti, ki po svoji naravi ali glede na trgovinske običaje nimajo nikakršne zveze s predmetom takšnih pogodb.

2. Vsi sporazumi ali sklepi, ki jih ta člen prepoveduje, so nični.

3. V naslednjih primerih se lahko določi, da se prvi odstavek tega člena ne uporablja za:

- sporazume ali skupine sporazumov med podjetji;
- sklepe ali skupine sklepov podjetniških združenj ali
- usklajena ravnanja ali skupine usklajenih ravnanj,

ki prispevajo k izboljšanju proizvodnje ali distribucije blaga oziroma k pospeševanju tehničnega ali gospodarskega napredka, pri čemer zagotavljajo potrošnikom primeren delež doseženih koristi, in ki:

- (a) zadevnim podjetjem ne določajo omejitev, ki za doseganje teh ciljev niso nujne;
- (b) takšnim podjetjem glede znatnega dela zadevnih izdelkov ne dajejo možnosti izključitve konkurence.

ČLEN 39

Zloraba prevladujočega položaja

Kot nezdržljiva z delovanjem tega sporazuma je prepovedana vsaka zloraba prevladujočega položaja enega ali več podjetij na ozemlju pridruženih pogodbenic ali njegovem znatnem delu, kolikor bi lahko prizadela trgovino med pridruženima pogodbenicama.

Takšna zloraba je zlasti:

- (a) neposredno ali posredno določanje nepoštenih nakupnih ali prodajnih cen ali drugih nepoštenih pogojev poslovanja;
- (b) omejevanje proizvodnje, trgov ali tehničnega razvoja v škodo potrošnikov;
- (c) uporaba neenakih pogojev za primerljive posle z drugimi trgovinskimi partnerji, ki slednje postavlja v podrejen konkurenčni položaj;
- (d) pogojevanje sklepanja pogodb s tem, da sopogodbeniki sprejmejo dodatne obveznosti, ki po svoji naravi ali glede na trgovinske običaje nimajo nikakršne zveze s predmetom takšnih pogodb.

ČLEN 40

Pristojnost Evropske komisije

Kadar je verjetno, da bo prizadeta trgovina med državami članicami EU, je za uporabo določb tega poglavja pristojna samo Evropska komisija.

ČLEN 41

Merila za ocenjevanje prepovedanih ravnanj

Vsako ravnanje, prepovedano s členoma 38 in 39 tega okvirnega sporazuma, je treba oceniti v skladu z merili, ki izhajajo iz uporabe členov 101 in 102 PDEU ter katere koli sekundarne zakonodaje, ki velja v EU. Te določbe so določene v Prilogi XIV k vsakemu protokolu za pridruženo državo.

ČLEN 42

Javna podjetja in podjetja s posebnimi ali izključnimi pravicami ali pooblaščenami za opravljanje storitev splošnega gospodarskega pomena

1. Glede javnih podjetij ali podjetij, ki so jim države članice EU ali pridruženi državi odobrile posebne ali izključne pravice, pridruženi državi ne uvedeta in ne ohranita ukrepov, ki so v nasprotju s pravili iz tega sporazuma, zlasti s pravili iz tega poglavja.

2. Podjetja, pooblaščenca za opravljanje storitev splošnega gospodarskega pomena, oziroma podjetja, ki imajo značaj dohodkovnega monopola, ravnajo v skladu s tem sporazumom, zlasti v skladu s pravili o konkurenci, kolikor uporaba teh pravil pravno ali dejansko ne ovira izvajanja posebnih nalog, ki so jim dodeljene. Razvoj trgovine ne sme biti prizadet v obsegu, ki bi bil v nasprotju z interesi pridruženih pogodbenic.

ČLEN 43

Proizvodnja kmetijskih proizvodov in trgovina z njimi

To poglavje se uporablja za proizvodnjo kmetijskih proizvodov in trgovino z njimi v okviru omejitev, določenih v aktih, sprejetih v skladu s členom 42 PDEU za uporabo členov 101 in 102 navedene pogodbe pri proizvodnji kmetijskih proizvodov in trgovini z njimi.

POGLAVJE 2

DRŽAVNE POMOČI

ČLEN 44

Splošna načela

1. Če ta sporazum ne določa drugače, je vsaka pomoč, ki jo dodelita pridruženi državi ali države članice EU ali je dodeljena v kakršni koli obliki iz državnih sredstev, ki izkrivlja ali bi lahko izkrivljala konkurenco z dajanjem prednosti posameznim podjetjem ali proizvodnji posameznega blaga, nezdržljiva z delovanjem tega sporazuma, kolikor škodi trgovini med pridruženima pogodbenicama.
2. Kot združljiva s tem sporazumom se šteje:
 - (a) pomoč socialnega značaja, dodeljena posameznim potrošnikom, pod pogojem, da je dodeljena brez diskriminacije glede na poreklo zadevnih izdelkov;
 - (b) pomoč za povrnitev škode, ki so jo povzročile naravne nesreče ali izredni dogodki.
3. Kot združljiva z delovanjem tega sporazuma se lahko šteje:
 - (a) pomoč za pospeševanje gospodarskega razvoja območij, kjer je življenjska raven izjemno nizka ali kjer je podzaposlenost velika;

- (b) pomoč za pospeševanje izvedbe pomembnega projekta skupnega evropskega interesa ali za odpravljanje resne motnje v gospodarstvu države članice EU ali pridružene države;
- (c) pomoč za pospeševanje razvoja določenih gospodarskih dejavnosti ali določenih gospodarskih območij, kadar takšna pomoč ne spreminja trgovinskih pogojev med pridruženima pogodbenicama v obsegu, ki bi bil v nasprotju z interesi katere koli od njiju;
- (d) pomoč za pospeševanje kulture in ohranjanje kulturne dediščine, vključno z ohranjanjem naravnih ali kulturnih vrednot, kadar takšna pomoč ne spreminja trgovinskih pogojev med pridruženima pogodbenicama v obsegu, ki bi bil v nasprotju z interesi katere koli od njiju.

ČLEN 45

Preglednost

Pridruženi pogodbenici zagotovita preglednost v zvezi z državno pomočjo na področju uporabe tega sporazuma. V ta namen vsaka pridružena pogodbenica zagotovi objavo naslednjih informacij o vsaki dodelitvi individualne pomoči, ki presega znesek, določen v pravnem redu EU:

- (a) celotno besedilo individualnih shem pomoči ali sklepov o dodelitvi pomoči in izvedbena pravila;
- (b) identiteta organa, ki dodeli pomoč;
- (c) identiteta posameznih upravičencev;

- (d) oblika in znesek pomoči, dodeljene vsakemu upravičencu;
- (e) datum dodelitve, vrsta podjetja;
- (f) regija, v kateri se nahaja upravičenec, ter
- (g) glavni gospodarski sektor dejavnosti upravičenca.

Evropska komisija lahko določi podrobnosti teh obveznosti objave.

ČLEN 46

Pregled državne pomoči s strani Komisije

1. Evropska komisija mora biti obveščena o vseh načrtih pridruženih držav za dodelitev ali spremembo pomoči dovolj zgodaj, da lahko predloži pripombe. Če meni, da projekt ni združljiv z notranjim trgom, nemudoma sproži postopek iz odstavka 3. Zadevna pridružena država ne sme izvajati predlaganih ukrepov, dokler v tem postopku ni sprejeta končna odločitev.

2. Evropska komisija v sodelovanju s pridruženima državama redno pregleduje vse sisteme pomoči, ki obstajajo v teh državah. Slednjima predlaga ustrezne ukrepe, ki so potrebni za postopen razvoj ali delovanje notranjega trga. Pridruženi državi v enem letu od začetka veljavnosti tega sporazuma izvedeta celovit popis shem pomoči, vzpostavljenih pred začetkom veljavnosti tega sporazuma, in take sheme pomoči v dveh letih od začetka veljavnosti tega sporazuma prilagodita merilom iz člena 44 okvirnega sporazuma.
3. Če Evropska komisija po tem, ko je pozvala zadevni pogodbenici k predložitvi pripomb, ugotovi, da pomoč, ki jo je dodelila pridružena država, ali pomoč iz državnih sredstev ni združljiva z notranjim trgom, ali če se takšna pomoč zlorablja, odloči, da mora zadevna pridružena država takšno pomoč odpraviti ali spremeniti v roku, ki ji ga določi.
4. Če pridružena država ne ravna v skladu s to odločitvijo v določenem roku, lahko Komisija zadevo predloži neposredno Sodišču Evropske unije.

ČLEN 47

Razlaga in uporaba pravil o državni pomoči

1. Z odstopanjem od člena 81 se pridruženi pogodbenici zavezujeta, da bosta uporabljali in razlagali člene 44, 45 in 46 okvirnega sporazuma v skladu z merili za uporabo pravil iz členov 106, 107, 108 in 93 PDEU ter katere koli sekundarne zakonodaje, ki velja v EU.

2. Določbe iz odstavka 1 so navedene v Prilogi XV k vsakemu protokolu za pridruženo državo.
3. Brez poseganja v odstavek 1 lahko skupni odbor sprejme sklepe o spremembi Priloge XV k vsakemu protokolu za pridruženo državo.

ČLEN 48

Proizvodnja kmetijskih proizvodov in trgovina z njimi

Pravila o državni pomoči se ne uporabljajo za proizvodnjo kmetijskih proizvodov iz Priloge I k PDEU in trgovino z njimi.

POGLAVJE 3

DRUGA SKUPNA PRAVILA

ČLEN 49

Javna naročila ter pravice intelektualne, industrijske in poslovne lastnine

1. Priloga XVI k vsakemu protokolu za pridruženo državo vsebuje posebne določbe in ureditve, ki se uporabljajo za javna naročila. Če ni določeno drugače, se navedene določbe in ureditve uporabljajo za vse blago in storitve, omenjene v navedeni prilogi.
2. Priloga XVII k vsakemu protokolu za pridruženo državo vsebuje posebne določbe in ureditve, ki se uporabljajo za pravice intelektualne, industrijske in poslovne lastnine. Če ni določeno drugače, se navedene določbe in ureditve uporabljajo za vse blago in storitve.

DEL IV

HORIZONTALNE DOLOČBE V ZVEZI S ŠTIRIMI SVOBOŠČINAMI

POGLAVJE 1

SOCIALNA POLITIKA

ČLEN 50

Izboljšanje delovnih razmer

Pridruženi pogodbenici soglašata, da si je treba prizadevati za izboljšanje delovnih pogojev in življenjske ravni delavcev.

ČLEN 51

Zdravje in varnost delavcev

1. Pridruženi pogodbenici posvečata posebno pozornost spodbujanju izboljšav glede zdravja in varnosti delavcev, zlasti v delovnem okolju. Kot pomoč pri doseganju tega cilja se uporabljajo minimalne zahteve za postopno izvajanje, ob upoštevanju pogojev in tehničnih predpisov, ki se uporabljajo v pridruženih pogodbenicah. Te minimalne zahteve nobeni od pridruženih pogodbenic ne preprečujejo ohranjanja ali uvedbe strožjih ukrepov za varovanje delovnih pogojev, ki so združljivi s tem sporazumom.

2. Določbe, ki vsebujejo minimalne zahteve iz odstavka 1, so določene v Prilogi XVIII k vsakemu protokolu za pridruženo državo.

ČLEN 52

Delovno pravo

Na področju delovnega prava pridruženi pogodbenici uvedeta potrebne ukrepe za zagotovitev nemotenega delovanja tega sporazuma. Ti ukrepi so določeni v Prilogi XVIII k vsakemu protokolu za pridruženo državo.

ČLEN 53

Enako plačilo za enako delo za moške in ženske

1. Vsaka pridružena pogodbenica zagotovi in ohranja uporabo načela, da moški in ženske prejemajo enako plačilo za enako delo.

V tem členu „plačilo“ pomeni običajno osnovno ali minimalno mezdo ali plačo ter kakršne koli druge prejemke v denarju ali v naravi, ki jih delavci prejmejo iz naslova zaposlitve neposredno ali posredno od svojega delodajalca.

Enako plačilo brez diskriminacije glede na spol pomeni:

(a) da se plačilo za enako delo po akordnih postavkah izračuna na podlagi enakih merskih enot;

(b) da je plačilo za delo po urnih postavkah enako za enako delovno mesto.

2. Priloga XVIII k vsakemu protokolu za pridruženo državo vsebuje posebne določbe za izvajanje odstavka 1.

ČLEN 54

Enako obravnavanje moških in žensk

Pridruženi pogodbenici pospešujeta spoštovanje načela enakega obravnavanja moških in žensk z izvajanjem določb iz Priloge XVIII k vsakemu protokolu za pridruženo državo.

ČLEN 55

Socialni dialog

Pridruženi pogodbenici si prizadevata za razvoj dialoga med socialnimi partnerji, tudi na evropski ravni.

POGLAVJE 2

VARSTVO POTROŠNIKOV

ČLEN 56

Varstvo potrošnikov

Priloga XIX k vsakemu protokolu za pridruženo državo vsebuje določbe o varstvu potrošnikov.

POGLAVJE 3

OKOLJE IN PODNEBJE

ČLEN 57

Cilji v zvezi z okoljem in podnebjem

1. Ukrepi pridruženih pogodbenic, ki zadevajo okolje in podnebje, imajo naslednje cilje:
 - (a) ohranjati, varovati in izboljševati kakovost okolja;
 - (b) prispevati k varovanju človekovega zdravja;
 - (c) zagotoviti skrbno in preudarno rabo naravnih virov ter
 - (d) spodbujati ukrepe za boj proti podnebnim spremembam.
2. Ukrepi pridruženih pogodbenic, ki zadevajo okolje in podnebje, temeljijo na načelih, da je treba delovati preventivno, da je treba okoljsko škodo prednostno odpravljati pri viru in da mora plačati povzročitelj obremenitve. Zahteve varstva okolja in podnebnih ukrepov so sestavni del drugih politik pridruženih pogodbenic.

ČLEN 58

Varstveni ukrepi

Priloga XX k vsakemu protokolu za pridruženo državo vsebuje posebne določbe o varstvenih ukrepih, ki se uporabljajo v skladu s členom 57 okvirnega sporazuma.

ČLEN 59

Strožji nacionalni ukrepi

Varstveni ukrepi iz člena 58 okvirnega sporazuma nobeni od pridruženih pogodbenic ne preprečujejo ohranjanja ali uvedbe strožjih varstvenih ukrepov, ki so združljivi s tem sporazumom.

POGLAVJE 4

STATISTIKA

ČLEN 60

Sodelovanje na področju statistike

1. Pridruženi pogodbenici zagotovita pripravo in izkazovanje koherentnih in primerljivih statističnih informacij za opisovanje in spremljanje vseh ustreznih gospodarskih, socialnih in okoljskih vidikov pridruženih držav.
2. V ta namen pridruženi pogodbenici razvijeta in uporabljata usklajene metode, definicije in klasifikacije ter skupne programe in postopke, na podlagi katerih poteka organizacija statističnega dela na ustreznih upravnih ravneh in ob primernem spoštovanju potrebe po statistični zaupnosti.
3. Priloga XXI k vsakemu protokolu za pridruženo državo vsebuje posebne določbe o statistiki.
4. Okvirni protokol 5 vsebuje posebne določbe o organizaciji sodelovanja na področju statistike.

POGLAVJE 5

PRAVO DRUŽB

ČLEN 61

Pravo družb

Priloga XXII k vsakemu protokolu za pridruženo državo vsebuje posebne določbe o pravu družb.

DEL V

SODELOVANJE

ČLEN 62

Sodelovanje na področju boja proti goljufijam

1. Pridruženi pogodbenici se zavezujeta, da se bosta učinkovito borili proti goljufijam, korupciji, tihotapljenju in vsem drugim nezakonitim dejavnostim, ki škodijo finančnim interesom EU.

V ta namen pristojni organi pridruženih držav na eni strani ter Evropska komisija in Evropski urad za boj proti goljufijam (OLAF) na drugi strani tesno sodelujejo, se redno posvetujejo in si pomagajo v okviru svojih pooblastil. Pristojni organi pridruženih držav in OLAF lahko sklenejo upravne dogovore o svojem sodelovanju.

Ti dogovori se sklenejo, preden lahko pridružena država prejme sredstva EU v zvezi z njenim sodelovanjem v programih, ki jih financira EU.

Pridruženi državi sodelujeta z EU v boju proti goljufijam in se zavezujeta, da bosta svoje politike in zakonodajo postopoma uskladili z določbami EU za boj proti goljufijam, ne da bi jih morali harmonizirati. Navedene določbe so navedene v protokolih za pridruženi državi.

2. Pridruženi pogodbenici si lahko izmenjujeta dokaze, analize ali druge vrste informacij, vključno z osebnimi podatki, za namene preprečevanja, odkrivanja, preiskovanja, pregona ter kaznovanja z upravnimi in kazenskimi sankcijami goljufij, korupcije, tihotapljenja in vseh drugih nezakonitih dejavnosti, ki škodijo njunim finančnim interesom.

Informacije in dokazi, sporočeni ali prejeti v kateri koli obliki na podlagi tega člena, so predmet poklicne tajnosti in uživajo zaščito, ki jo podobnim informacijam, vključno z osebnimi podatki, zagotavlja nacionalna zakonodaja pridružene pogodbenice, ki jih je prejela, in ustrezne določbe, ki se uporabljajo za institucije EU.

Zlasti se take informacije in dokazi ne posredujejo drugim osebam, razen osebam v institucijah EU ali organih pridruženih držav, katerih naloge zahtevajo, da so z njimi seznanjene, niti se ne smejo uporabljati za druge namene kot za namene, ki spadajo na področje uporabe tega člena.

3. Urad OLAF lahko izvaja preglede in inšpekcije na kraju samem pri gospodarskih subjektih na ozemlju zadevne pridružene države, kadar ta pridružena država prejema sredstva EU v okviru programov, ki jih financira EU, če je Evropska komisija uradu OLAF zaupala naloge izvrševanja proračuna v okviru teh programov ali kadar goljufive dejavnosti v pridruženi državi škodijo carinam EU ali drugim lastnim sredstvom, opredeljenim s sklepom skupnega odbora. Pristojni organi zadevne pridružene države v zvezi s tem pomagajo uradu OLAF v okviru tesnega sodelovanja iz odstavka 1.

Urad OLAF lahko v okviru svojih pooblastil in na podlagi ustrezno utemeljene zahteve, naslovljene na pristojne organe pridružene države, opravi preglede in inšpekcije na kraju samem pri gospodarskih subjektih na ozemlju te pridružene države v primerih, ki niso predvideni v prvi točki tega odstavka, pod pogojem, da pristojni organ tej zahtevi ne nasprotuje.

ČLEN 63

Sodelovanje v drugih zadevah

1. Pridruženi pogodbenici priznavata načela dobrega upravljanja v davčnih zadevah, vključno z obstoječimi mednarodnimi standardi glede preglednosti in izmenjave informacij, pravično obdavčitvijo ter standardi za preprečevanje erozije davčne osnove in preusmerjanja dobička, ter se zavezujeta, da jih bosta izvajali. Pridruženi pogodbenici spodbujata dobro upravljanje v davčnih zadevah, izboljšata mednarodno sodelovanje na področju obdavčitve in olajšata zaščito davčnih prihodkov.
2. Pridruženi pogodbenici se zavezujeta, da bosta v štirih letih od začetka veljavnosti tega sporazuma spremenili protokol za pridruženo državo, tako da bosta vanj vključili določbe o vzajemni pomoči pri izterjavi vseh davčnih terjatev.

DEL VI

SODELOVANJE ZUNAJ OKVIRA ŠTIRIH SVOBOŠČIN

ČLEN 64

Področja sodelovanja

Pridruženi pogodbenici lahko okrepita ali razširita svoje sodelovanje v okviru dejavnosti EU na področju:

- raziskav in tehnološkega razvoja,
- informacijskih storitev,
- okolja,
- podnebnih ukrepov,
- izobraževanja, poklicnega usposabljanja in mladine,
- socialne politike,
- varstva potrošnikov,

- malih in srednjih podjetij,
- turizma,
- avdiovizualne politike,
- civilne zaščite,
- pravosodnega sodelovanja v civilnih zadevah,
- kulture,
- komunikacij,
- vseevropskih omrežij,
- regionalne politike in
- javnega zdravja,

kolikor niso te zadeve urejene z določbami drugih delov tega sporazuma.

ČLEN 65

Dialog in usklajevanje

1. Pridruženi pogodbenici lahko poglobljata svoj dialog na vse ustrezne načine, zlasti s postopki iz dela VII, da bi ugotovili, na katerih področjih in pri katerih dejavnostih bi tesnejše sodelovanje lahko prispevalo k doseganju njunih skupnih ciljev na področjih iz člena 64 okvirnega sporazuma.
2. Zlasti si pridruženi pogodbenici izmenjujeta informacije in se na zahtevo ene od njiju v skupnem odboru posvetujeta glede načrtov ali predlogov za ustanovitev ali spremembo okvirnih programov, posebnih programov, ukrepov in projektov na področjih iz člena 64 okvirnega sporazuma.
3. Za ta del se smiselno uporablja del VII, kadar je to posebej določeno v tem delu ali v protokolih za pridruženi državi.

ČLEN 66

Oblike sodelovanja

Sodelovanje iz člena 64 okvirnega sporazuma običajno poteka v eni od naslednjih oblik:

- (a) udeležba pridruženih držav pri okvirnih programih, posebnih programih, projektih ali drugih ukrepih EU;

- (b) določitev skupnih dejavnosti na posebnih področjih, kar lahko vključuje tudi usklajevanje ali koordinacijo dejavnosti, združitve obstoječih dejavnosti in določitev *ad hoc* skupnih dejavnosti;
- (c) formalna in neformalna izmenjava ali dajanje informacij;
- (d) skupna prizadevanja za spodbujanje nekaterih dejavnosti na celotnem ozemlju pridruženih pogodbenic;
- (e) kjer je to primerno, vzporedna zakonodaja z enako ali podobno vsebino;
- (f) usklajevanje prizadevanj in dejavnosti prek ali v okviru mednarodnih organizacij ter usklajevanje sodelovanja s tretjimi državami, kadar je to v skupnem interesu.

ČLEN 67

Sodelovanje pridruženih držav v programih EU

Kadar ima sodelovanje obliko udeležbe pridruženih držav pri okvirnem programu, posebnem programu, projektu ali drugem ukrepu EU, veljajo naslednja načela:

- (a) pridruženi državi imata dostop do vseh ali nekaterih delov programa;
- (b) pri določanju statusa pridruženih držav v odborih, ki pomagajo Komisiji pri vodenju ali razvoju dejavnosti EU, za katere pridruženi državi finančno prispevata na podlagi svoje udeležbe, se ta prispevek upošteva v celoti;

- (c) za odločitve EU, razen odločitev o splošnem proračunu EU, ki neposredno ali posredno vplivajo na okvirni program, posebni program, projekt ali drug ukrep, pri katerem sta pridruženi državi udeleženi na podlagi odločitve po tem sporazumu, veljajo določbe člena 65(3) okvirnega sporazuma. Pogoje nadaljnje udeležbe pri zadevni dejavnosti lahko preveri Skupni odbor v skladu s členom 72 okvirnega sporazuma;
- (d) na ravni projekta imajo institucije, podjetja, organizacije in državljani pridruženih držav v zadevnem programu ali drugem ukrepu EU enake pravice in obveznosti, kot jih imajo partnerske institucije, podjetja, organizacije in državljani držav članic EU. Ta določba se smiselno uporablja tudi za sodelujoče v izmenjavah med državami članicami EU in pridruženima državama v okviru zadevne dejavnosti;
- (e) pridruženi državi, njune institucije, podjetja, organizacije in državljani imajo enake pravice in obveznosti glede razširjanja, ocenjevanja in izkoriščanja rezultatov, kakršne imajo države članice EU, njihove institucije, podjetja, organizacije in državljani;
- (f) pridruženi pogodbenici se zavezujeta, da bosta v skladu s svojimi pravili in predpisi v potrebnem obsegu olajšali gibanje sodelujočih v programih in drugih ukrepih.

ČLEN 68

Finančna udeležba pridruženih držav

1. Kadar sodelovanje, predvideno v tem delu, vključuje finančni prispevek pridružene države, ima ta prispevek eno od naslednjih oblik:

(a) prispevek pridruženih držav za udeležbo pri dejavnostih EU se izračuna sorazmerno z:

- odobritvami za prevzem obveznosti in
- odobritvami plačil,

ki so za EU vsako leto določene v njenem splošnem proračunu na proračunskih postavkah za zadevne dejavnosti.

„Sorazmernostni faktor“, ki določa prispevek pridruženih držav, je seštevek razmerij med bruto domačim proizvodom po tržnih cenah vsake od pridruženih držav na eni strani in seštevkom bruto domačih proizvodov po tržnih cenah držav članic EU in zadevne pridružene države na drugi strani. Ta faktor se izračuna za vsako proračunsko leto na podlagi zadnjih statističnih podatkov.

Znesek prispevka pridruženih držav se v splošnem proračunu na postavkah za te dejavnosti prišteje k zneskom za EU tako na strani odobritev za prevzete obveznosti kot odobritev plačil.

Prispevki, ki jih vsako leto plačata pridruženi državi, se določijo na podlagi odobritev plačil.

Pridruženima državam ni treba plačati prispevka niti za obveznosti, ki jih EU prevzame pred začetkom njune udeležbe pri zadevnih dejavnostih na podlagi tega sporazuma, niti za plačila, ki izhajajo iz teh obveznosti;

- (b) finančni prispevek pridruženih držav na podlagi njune udeležbe pri nekaterih projektih ali drugih dejavnostih temelji na načelu, da vsaka pridružena država krije svoje stroške in ustrezní del režijskih stroškov Evropske unije, ki ga določi skupni odbor;
- (c) ustrezní skupni odbor sprejme potrebne odločitve o prispevku pridruženih držav za stroške zadevne dejavnosti.

2. Podrobne določbe za izvajanje tega člena se določijo v protokolu iz člena 72 okvirnega sporazuma.

ČLEN 69

Izmenjava informacij med javnimi organi

Pri sodelovanju v obliki izmenjave informacij med javnimi oblastmi imata pridruženi državi enake pravice prejemanja in obveznosti dajanja informacij kakor države članice EU, ob upoštevanju zahtev glede zaupnosti, ki jih določi skupni odbor.

ČLEN 70

Sodelovanje na posebnih področjih

Dogovori o sodelovanju so določeni v protokolih za pridruženi državi.

ČLEN 71

Predhodno sodelovanje

Če v protokolu za pridruženo državo ni predvideno drugače, je sodelovanje med pridruženima pogodbenicama na področjih iz člena 64 okvirnega sporazuma, ki je že vzpostavljeno na dan začetka veljavnosti tega sporazuma, po tem dnevu urejeno z ustreznimi določbami tega dela in zadevnega protokola za pridruženo državo.

ČLEN 72

Vloga skupnih odborov

Skupna odbora sprejmeta v skladu z delom VI vse potrebne odločitve za izvajanje členov 64 do 71 okvirnega sporazuma in ukrepe na njihovi podlagi, ki med drugim lahko vključujejo dopolnjevanje in spreminjanje določb protokola za pridruženo državo o načinih izračunavanja prispevkov za izvajanje člena 68 okvirnega sporazuma ter sprejetje kakršne koli prehodne ureditve, ki bi lahko bila potrebna zaradi izvajanja člena 71 okvirnega sporazuma.

ČLEN 73

Nova področja sodelovanja

Pridruženi pogodbenici ukreneta vse potrebno za razvoj, krepitev ali širitev sodelovanja v okviru dejavnosti EU na področjih, ki niso zajeta v členu 64 okvirnega sporazuma, kadar menita, da bi takšno sodelovanje lahko pripomoglo k doseganju ciljev tega sporazuma ali da je kako drugače v skupnem interesu. Takšni ukrepi lahko vključujejo spremembo člena 64 okvirnega sporazuma z dodajanjem novih področij k tistim, ki so v njem že navedena.

ČLEN 74

Nacionalni ukrepi

Brez poseganja v določbe drugih delov tega sporazuma določbe tega dela nobeni pridruženi pogodbenici ne preprečujejo, da samostojno pripravi, sprejme in izvaja ukrepe.

DEL VII

INSTITUCIONALNE DOLOČBE

POGLAVJE 1

INSTITUCIJE PRIDRUŽITVE

ČLEN 75

Pridružitveni odbor

1. Ustanovi se Pridružitveni odbor, ki ga sestavljajo predstavniki pogodbenic. Pridružitveni odbor je pooblaščen za preučitev vseh splošnih vprašanj, zajetih v tem sporazumu, ki se lahko pojavijo med EU in pridruženima državama.
2. Pridružitvenemu odboru izmenično predsedujejo pogodbenice.
3. Pridružitveni odbor sprejme svoj poslovnik z medsebojnim dogovorom med pogodbenicami.
4. Pridružitveni odbor se za izpolnjevanje svojih nalog sestaja tako pogosto, kot je določeno v njegovem poslovniku, in sicer vsaj enkrat na dve leti. Sestane se tudi na pobudo ene od pogodbenic v skladu s svojim poslovnikom.

ČLEN 76

Skupna odbora

1. Ustanovita se dva skupna odbora, ki ju sestavljajo:
 - (a) predstavniki EU in Andore kot pridruženih pogodbenic (v nadaljnjem besedilu: Skupni odbor EU-Andora); ter
 - (b) predstavniki EU in San Marina kot pridruženih pogodbenic (v nadaljnjem besedilu: Skupni odbor EU-San Marino).

Za namene tega okvirnega sporazuma se vsako sklicevanje na skupni odbor razume kot sklicevanje na katerega koli od teh skupnih odborov.

2. Skupna odbora zagotavljata učinkovito izvajanje in pravilno delovanje določb tega sporazuma.
3. Pridruženi pogodbenici si v okviru zadevnih skupnih odborov izmenjujeta mnenja in informacije o vprašanjih, ki jih zajema ta sporazum. Posvetovanja v okviru zadevnih skupnih odborov obravnavajo zlasti vsa vprašanja, zajeta v tem sporazumu, ki povzročajo težave pri uporabi ali razlagi in jih izpostavi ena od pridruženih pogodbenic.
4. Za doseganje ciljev tega sporazuma in izvajanje sodelovanja na področjih skupnega interesa ob hkratnem zagotavljanju učinkovitega delovanja notranjega trga EU, kot je razširjen na pridruženi državi v skladu z določbami in pogoji tega sporazuma, vključno zlasti s protokoloma za pridruženi državi, zadevna skupna odbora sprejemata sklepe, kot je določeno v tem sporazumu.

5. Zadevna skupna odbora s sklepom sprejmeta svoja poslovnika, ki morata biti vsebinsko enaka.
6. Zadevnima skupnima odboroma izmenično predsedujeta pridruženi pogodbenici. Sekretariat skupnih odborov zagotovi EU.
7. Zadevna skupna odbora se pri opravljanju svojih nalog srečujeta redno in vsaj enkrat letno v časovnih presledkih, ki se določijo v poslovniki. Sestaneta se tudi na pobudo svojega predsednika ali na zahtevo pridružene pogodbenice. V slednjem primeru se zadevni skupni odbor sestane najpozneje dva meseca po taki zahtevi.
8. Zadevna skupna odbora se lahko odločita ustanoviti pododbore ali delovne skupine, ki jima pomagajo pri izvajanju njunih nalog. Zadevna skupna odbora v svojih poslovniki določita metodologijo, sestavo in način delovanja takšnih pododborov in delovnih skupin. Njihove naloge določita za vsak primer posebej.

ČLEN 77

Odločanje v skupnih odborih

1. Skupni odbor sprejema sklepe na podlagi medsebojnega dogovora med pridruženima pogodbenicama. Na zahtevo ene od pridruženih pogodbenic zadevni skupni odbor opravi izmenjavo mnenj.

2. Spremembe protokola za pridruženo državo se sprejmejo s sklepom zadevnega skupnega odbora, razen če je v zadevnem protokolu za pridruženo državo določeno drugače.
3. Priloge k protokolu za pridruženo državo se spremenijo s sklepom zadevnega skupnega odbora v skladu s členom 81 okvirnega sporazuma.
4. Kadar je to izvedljivo in primerno, oba skupna odbora, ustanovljena s členom 76 okvirnega sporazuma, sprejmeta sklepe o spremembi prilog iz odstavka 2 tega člena vzporedno in na podlagi usklajenih predlogov. Sklepi, ki jih sprejme skupni odbor, se posredujejo tudi pridruženi državi, ki ni članica tega skupnega odbora.
5. Skupni odbor lahko sprejema sklepe po pisnem postopku, razen če pridružena pogodbenica zahteva, da se sklep sprejme na seji skupnega odbora.
6. Sklepi, ki jih sprejme skupni odbor, so zavezujoči za pridruženi pogodbenici, ki sprejmeta potrebne ukrepe za zagotovitev, da ti sklepi začnejo veljati v njunem pravnem redu in se učinkovito uporabljajo.

ČLEN 78

Parlamentarno sodelovanje

1. Ustanovi se Pridružitveni parlamentarni odbor. To je forum, v katerem se poslanci Evropskega parlamenta in poslanci parlamentov pridruženih držav sestajajo in si izmenjujejo mnenja ter z dialogom in razpravo prispevajo k boljšemu razumevanju med pridruženima pogodbenicama na področjih, ki jih zajema ta sporazum.
2. Pridružitveni parlamentarni odbor je sestavljen iz poslancev Evropskega parlamenta na eni strani in poslancev parlamentov pridruženih držav na drugi strani. Skupno število članov Pridružitvenega parlamentarnega odbora je določeno v statutu v Okvirnem protokolu 7.
3. Pridružitveni parlamentarni odbor se sestaja izmenično v Evropski uniji in eni od pridruženih držav v časovnih presledkih, ki jih določi sam v skladu z določbami iz Okvirnega protokola 7.
4. Pridružitveni parlamentarni odbor sprejme svoj poslovnik v skladu z določbami iz Okvirnega protokola 7.
5. Pridružitvenemu parlamentarnemu odboru izmenično predsedujeta predstavnik Evropskega parlamenta in predstavnik enega od parlamentov pridruženih držav v skladu z določbami iz Okvirnega protokola 7 in njegovega poslovnika.

ČLEN 79

Sodelovanje med gospodarskimi in socialnimi partnerji

1. Ustanovi se Posvetovalni pridružitveni odbor gospodarskih in socialnih partnerjev. Namenjen je spodbujanju dialoga in sodelovanja med različnimi gospodarskimi in socialnimi organizacijami civilne družbe pridruženih pogodbenic. Ta dialog in sodelovanje zajemata vse gospodarske in socialne vidike odnosov, vzpostavljenih s tem sporazumom.
2. Posvetovalni pridružitveni odbor gospodarskih in socialnih partnerjev sestavljajo člani Evropskega ekonomsko-socialnega odbora (EESO) na eni strani ter gospodarski in socialni partnerji, ki jih imenujeta pridruženi državi, na drugi strani.
3. Posvetovalni pridružitveni odbor gospodarskih in socialnih partnerjev sprejme svoj poslovnik.
4. Posvetovalnemu pridružitvenemu odboru gospodarskih in socialnih partnerjev izmenično predsedujejo predstavnik EESO ter predstavniki gospodarskih in socialnih partnerjev, ki jih imenujeta pridruženi državi, v skladu z določbami njegovega poslovnika.

POGLAVJE 2

POSVETOVANJE V ZVEZI S POSTOPKOM ODLOČANJA EVROPSKE UNIJE

ČLEN 80

Priprava pravnega akta EU

1. Takoj ko Evropska komisija pripravi pravni akt EU na področju, ki ga zajema ta sporazum, Evropska komisija o tem obvesti pridruženi državi in se neuradno posvetuje z njunimi strokovnjaki na enak način in v enakem časovnem okviru, kot se pri pripravi predlogov posvetuje s strokovnjaki držav članic EU.
2. Kadar Evropska komisija pošlje svoj predlog Svetu Evropske unije, pošlje kopije predloga tudi pridruženima državam.
3. Na zahtevo ene od pridruženih pogodbenic se opravi predhodna izmenjava mnenj v skupnem odboru ali na kateri koli drug ustrezen način, ki je lahko formalen ali neformalen. Na zahtevo ene od njiju se pridruženi pogodbenici pred sprejetjem zadevnega akta ponovno posvetujeta o pomembnih točkah. Pridruženi državi po potrebi obvestita Evropsko komisijo o svojih odzivih in lahko navedeta svoje posebne okoliščine.

4. Kadar Evropska komisija pripravi delegirane akte v smislu člena 290 PDEU na podlagi enega od zakonodajnih aktov, zajetih v enem ali več protokolih k temu sporazumu, pridruženi državi čim bolj vključi v pripravo svojih predlogov.
5. Kadar Evropska komisija pripravi izvedbene akte v smislu člena 291 PDEU na podlagi enega od zakonodajnih aktov, zajetih v enem ali več protokolih k temu sporazumu, pridruženi državi čim bolj vključi v pripravo svojih predlogov, ki jih nato predloži odborom, ki pomagajo Evropski komisiji pri izvajanju njenih izvršilnih pooblastil. Evropska komisija se pri pripravi svojih predlogov posvetuje s strokovnjaki pridruženih držav na enak način in v enakem časovnem okviru kot s strokovnjaki držav članic EU.
6. V primerih, ko se s predlogom ukvarja tudi Svet EU v skladu s postopkom, ki se uporablja glede na vrsto odbora, Evropska komisija Svetu EU sporoči stališča strokovnjakov pridruženih držav.
7. Strokovnjaki pridruženih držav sodelujejo pri delu odborov, ki niso zajeti v odstavkih 4 in 5, kadar je to potrebno za zagotovitev pravilnega delovanja tega sporazuma. Seznami teh odborov in po potrebi drugih odborov s podobnimi značilnostmi se vključijo v protokola za pridruženi državi. Načini takšnega sodelovanja so določeni v protokolih za pridruženi državi in prilogah, ki obravnavajo zadevna področja.

POGLAVJE 3

HOMOGENOST

ČLEN 81

Sprememba prilog

1. Za zagotovitev skladnosti z načeli iz člena 4 pridruženi pogodbenici tesno sodelujeta, da se skupnima odboroma omogoči učinkovito in hitro odločanje ter zagotovi, da se pravni akti EU, sprejeti na področjih, ki jih zajema ta sporazum, vključijo v ustrezne priloge čim prej po njihovem sprejetju in posredovanju pridruženima državam.
2. Skupna odbora sprejmeta sklepe o spremembi prilog, da se v največji možni meri zagotovi sočasna uporaba navedenih pravnih aktov v EU in nacionalne zakonodaje, ki ju izvaja, v pridruženih državah. V primeru težav se posvetovanja med pridruženima pogodbenicama formalno ali neformalno okrepijo, da se najde vzajemno sprejemljiva rešitev, vključno z možnostjo upoštevanja enakovrednosti nacionalne zakonodaje. Zadevna pridružena država pisno posreduje EU vse koristne informacije, da se omogoči podrobna ocena razmer.

3. Sklepe skupnih odborov v skladu z odstavkom 2 tega člena je treba sprejeti najpozneje v šestih mesecih od datuma predložitve zadeve ustreznemu skupnemu odboru. Če ob izteku tega roka pridružena država še vedno ni privolila v vključitev pravnega akta EU v ustrezno prilogo v skladu z odstavkom 1 tega člena, se uporabi postopek za reševanje sporov iz člena 90 okvirnega sporazuma. Šteje se, da je bila zadeva predložena ustreznemu skupnemu odboru v skladu z odstavkom 1 člena 90 okvirnega sporazuma do konca tega obdobja.

4. Kadar sklep skupnega odbora spreminja prilogo, ki se v skladu s to spremembo sklicuje na pravne akte EU, in kadar ta sprememba zahteva sprejetje izvedbenih ukrepov v zadevni pridruženi državi, se ti ukrepi sprejmejo v roku, ki je enak roku, kot je določen za izvajanje navedenih pravnih aktov EU s strani držav članic EU, razen če skupni odbor odloči drugače. To obdobje začne teči na dan začetka veljavnosti sklepa skupnega odbora.

ČLEN 82

Ustavne zahteve pridruženih držav

1. Kadar se lahko sklep, ki ga sprejme skupni odbor, v pridruženi državi izvede šele po izpolnitvi nekaterih ustavnih zahtev, začne navedeni sklep veljati v pravnem redu te države, potem ko so te zahteve izpolnjene. O datumu začetka veljavnosti se uradno obvesti EU.

2. Če ob izteku obdobja šestih mesecev od sklepa skupnega odbora takega uradnega obvestila ni, se sklep skupnega odbora uporablja začasno do izpolnitve ustavnih zahtev iz prejšnjih odstavkov, razen če pridružena država uradno obvesti EU, da se sklep ne sme začasno uporabljati, in pojasni razloge za to.
3. Če se po izteku dvanajstmesečnega obdobja po sklepu skupnega odbora ta sklep v pridruženi državi ne izvaja, se uporablja člen 90 okvirnega sporazuma.

ČLEN 83

Samodejni postopek

1. Z odstopanjem od člena 81 okvirnega sporazuma se, kadar se Priloga I k protokolu za pridruženo državo sklicuje na pravni akt EU, to sklicevanje razume kot sklicevanje na navedeni pravni akt, kot je bil posodobljen, ne da bi bilo treba nove pravne akte vključiti v Prilogo I.
2. Za namene odstavka 1 „posodobitev pravnega akta“ pomeni:
 - (a) popolno nadomestitev temeljnega akta EU z novim temeljnim aktom;
 - (b) sprejetje delegiranih aktov s strani Evropske komisije za dopolnitev ali spremembo nekaterih nebistvenih elementov temeljnega akta;
 - (c) zaporedne spremembe delegiranih aktov iz točke (b) tega odstavka;

- (d) sprejetje izvedbenih aktov s strani Evropske komisije, potrebnih za izvajanje temeljnega akta;
 - (e) zaporedne spremembe izvedbenih aktov iz točke (d) tega odstavka.
3. Skupna odbora se zaradi preglednosti vsako leto seznanita s pravnimi akti, za katere se uporablja samodejni postopek.

ČLEN 84

Poenostavljeni postopek

1. Z odstopanjem od člena 81 okvirnega sporazuma in brez poseganja v člen 83 okvirnega sporazuma pridruženi državi skupaj z državami članicami EU sprejmeta ukrepe, ki ustrezajo ukrepom, ki so jih sprejele države članice EU v skladu z ustreznimi pravnimi akti EU, sprejetimi na naslednjih področjih, ne da bi bilo treba te nove pravne akte vključiti v Prilogo I k protokolu za pridruženo državo:
- (a) nadzorni ukrepi za bolezni živali;
 - (b) živila in krma iz tretjih držav, za katere veljajo omejitve;
 - (c) netrgovski premiki hišnih živali;
 - (d) uvoz iz tretjih držav;
 - (e) sproščanje v okolje.

2. Brez poseganja v postopek iz člena 77 okvirnega sporazuma se lahko seznam iz odstavka 1 tega člena spremeni s sklepom skupnega odbora.
3. Skupna odbora se zaradi preglednosti vsako leto seznani s pravnimi akti, za katere se uporablja poenostavljeni postopek.

ČLEN 85

Enotna razlaga

1. Ta sporazum in v njem navedeni pravni akti EU se razlagajo in uporabljajo enotno.
2. Kolikor njihova uporaba vključuje pojme prava EU, se določbe tega sporazuma in v njem navedenih pravnih aktov EU razlagajo in uporabljajo v skladu s sodno prakso Sodišča Evropske unije, ne glede na to, ali so bile sprejete pred podpisom tega sporazuma ali po njem.
3. Skupna odbora spremljata razvoj sodne prakse Sodišča Evropske unije, da ugotovita morebitna neskladja med notranjim pravnim redom pridružene države in sodbami Sodišča Evropske unije ter preučita, kako jih odpraviti.

4. Če pridružena država, ki jo je Evropska komisija obvestila o obstoju neskladij med njenim nacionalnim pravnim redom in sodbo Sodišča Evropske unije, v šestih mesecih ne sprejme potrebnih ukrepov, da bi ta neskladja odpravila, se uporabi postopek iz člena 90 okvirnega sporazuma. Šteje se, da je bila zadeva predložena ustreznemu skupnemu odboru v skladu z odstavkom 1 člena 90 okvirnega sporazuma do konca tega obdobja.

POGLAVJE 4

NADZORNI POSTOPEK

ČLEN 86

Splošni nadzor

1. Da bi zagotovili enoten nadzor uporabe tega sporazuma, Evropska komisija in nacionalni organi pridruženih držav sodelujejo, si izmenjujejo informacije in se med seboj posvetujejo o vprašanih nadzorne politike in posameznih primerih.
2. Nadzor nad uporabo tega sporazuma skupaj izvajata pridruženi pogodbenici v okviru ustreznega skupnega odbora. Kadar Evropska komisija ali nacionalni organi pridružene države ugotovijo primer njegove neuporabe ali nepravilne uporabe, ga predložijo skupnemu odboru, da bi se našla sprejemljiva rešitev. Če rešitve ni, se uporabi postopek iz člena 90 okvirnega sporazuma.
3. Pristojni organi pridruženih pogodbenic lahko prejmejo in preučijo pritožbe v zvezi z uporabo tega sporazuma. Ko prejmejo take pritožbe, o tem obvestijo drugo pridruženo pogodbenico.

ČLEN 87

Nadzor v posebnih sektorjih

1. Kadar pravni akti EU, navedeni v prilogah, Evropski komisiji podeljujejo pooblastila, vključno s pooblastili za odločanje ali izvršilnimi pooblastili, v razmerju do pristojnih organov držav članic EU, gospodarskih subjektov ali posameznikov, ima Evropska komisija smiselno enaka pooblastila v zvezi s pridruženima državama ter njihovimi fizičnimi in pravnimi osebami. Protokola lahko vsebujeta posebne določbe.
2. Za opravljanje svojih nalog v skladu z odstavkom 1 lahko Evropska komisija od pristojnih organov pridruženih držav ter od zadevnih fizičnih in pravnih oseb zahteva vse informacije, ki se ji zdijo potrebne.

ČLEN 88

Sodelovanje s pristojnimi organi držav članic in institucijami EU

Pridružena država se lahko pri izpolnjevanju svojih obveznosti v zvezi z izvajanjem in učinkovito uporabo tega sporazuma opre na sodelovanje ene ali več držav članic EU ali institucij EU. V takih primerih se pridružena država dogovori o podrobnostih takega sodelovanja in o tem obvesti Evropsko komisijo v okviru ustreznega skupnega odbora. Ta dogovor na noben način ne vpliva na pristojnosti Evropske komisije.

POGLAVJE 5

REŠEVANJE SPOROV IN SODNI NADZOR

ČLEN 89

Načelo izključnosti

Pridruženi pogodbenici nobenega spora v zvezi z razlago ali uporabo tega sporazuma ali pravnih aktov EU, navedenih v tem sporazumu, ne rešujeta na nikakršen drugačen način od tistega, ki je določen v tem sporazumu.

ČLEN 90

Reševanje sporov med pridruženima pogodbenicama

1. V primeru težav se pridruženi pogodbenici posvetujeta in si prizadevata za učinkovito delovanje tega sporazuma ter reševanje vseh težav s konstruktivnim dialogom. V primeru spora glede razlage ali uporabe tega sporazuma ali pravnega akta EU, navedenega v tem sporazumu, lahko EU ali pridružena država zadevo s pisnim obvestilom predloži ustreznemu skupnemu odboru. EU ali pridružena država, ki namerava zadevo predložiti skupnemu odboru v skladu s tem odstavkom, o tem vnaprej obvesti drugo pogodbenico.

2. Kadar EU ali pridružena država zadevo predloži skupnemu odboru, se skupni odbor sestane čim prej v dveh mesecih po tem, ko mu je bila zadeva predložena. Skupnemu odboru se zagotovijo vse ustrezne informacije, da se omogoči podrobna preučitev položaja. Skupni odbor preuči vse možnosti za iskanje rešitve v skladu s tem sporazumom in lahko sprejme kakršno koli odločitev, ki bi lahko bila v ta namen koristna.
3. Če skupni odbor ne more najti rešitve za težavo iz prvega odstavka v šestih mesecih od datuma prve seje v skladu s tem členom, lahko ena od pridruženih pogodbenic zadevo predloži Sodišču Evropske unije. Sodišče Evropske unije za njihovo izvajanje in uporabo razlaga določbe člena 85(1) in (2) okvirnega sporazuma ter v njem navedene pravne akte EU. Kadar pridružena pogodbenica namerava zadevo predložiti Sodišču Evropske unije v skladu s tem odstavkom, o tem nemudoma pisno obvesti drugo pridruženo pogodbenico in ji predloži vse ustrezne informacije.
4. Pridruženi državi imata enake pravice kot države članice EU in institucije EU ter zanju veljajo enaki postopki pred Sodiščem Evropske unije.
5. Pridruženi pogodbenici se posvetujeta v okviru skupnega odbora in rešita spor, da bi zagotovili izvršitev sodbe Sodišča Evropske unije s strani EU ali pridružene države v dvanajstih mesecih od datuma sodbe. V ta namen se skupnemu odboru zagotovijo vse ustrezne informacije, da se omogoči podrobna preučitev stanja.

6. Če skupni odbor spora ne reši, lahko sprejme sklep o izravnalnih ukrepih za domnevno nepravilno uporabo tega sporazuma, da se odpravijo morebitna neravnotežja. Navedeni sklep se sprejme v dvanajstih mesecih od datuma sodbe Sodišča Evropske unije.

7. Če skupni odbor ne sprejme odločitve iz odstavka 6, lahko pridružena pogodbenica, ki navaja nepravilno uporabo tega sporazuma, sprejme izravnalne ukrepe za odpravo morebitnih neravnotežij, vključno z začasno prekinitvijo izvajanja celotnega sporazuma ali njegovega dela. Obseg in trajanje teh ukrepov sta omejena na to, kar je nujno potrebno za izboljšanje stanja, in povzročita čim manjše motnje v delovanju tega sporazuma.

8. Pridružena pogodbenica, na katero vplivajo ukrepi iz odstavka 7, lahko skupnemu odboru predloži svoje pripombe, da bi se sprejela odločitev o sorazmernosti teh ukrepov. Če skupni odbor ne more sprejeti odločitve v treh mesecih po tem, ko mu je bila zadeva predložena, lahko ena od pridruženih pogodbenic predloži vprašanje glede sorazmernosti teh ukrepov v arbitražo v skladu z Okvirnim protokolom 6. V okviru arbitraže se ne smejo obravnavati vprašanja glede razlage tega sporazuma iz odstavka 3. Arbitražna odločba je za pridruženi pogodbenici zavezujoča.

Če so bili v skladu z odstavkom 6 ali 7 sprejeti izravnalni ukrepi ali ukrepi začasne prekinitve, se ohranijo pravice posameznikov na podlagi tega sporazuma na dan začetka veljavnosti teh ukrepov in s tem povezane obveznosti iz tega sporazuma.

ČLEN 91

Sodni nadzor

1. Vsak nadzor zakonitosti pravnih aktov EU, ki jih sprejmejo institucije, organi ali agencije EU na področju uporabe tega sporazuma, je v izključni pristojnosti Sodišča Evropske unije.
2. Pravni akti EU iz odstavka 1, naslovljeni na pridruženo državo ali fizično ali pravno osebo s stalnim prebivališčem ali sedežem v pridruženi državi, so predmet nadzora Sodišča Evropske unije. Tak nadzor se izvede v skladu s členom 263 PDEU.
3. Ne glede na iztek roka iz šestega odstavka člena 263 PDEU lahko pridružena država in katera koli fizična ali pravna oseba s stalnim prebivališčem ali sedežem na njenem ozemlju v postopku, v katerem gre za pravni akt, ki se splošno uporablja in ga je sprejela institucija, organ ali agencija EU, pred Sodiščem Evropske unije uveljavlja, da se ta akt iz razlogov, navedenih v drugem odstavku člena 263, ne uporablja.

ČLEN 92

Tožba zaradi opustitve ukrepanja

1. Pridružena država ali katera koli fizična ali pravna oseba s stalnim prebivališčem ali sedežem na njenem ozemlju se lahko pri Sodišču Evropske unije pritoži glede tega, da neka institucija, organ ali agencija EU nanjo ni naslovila nobenega drugega akta razen priporočila ali mnenja, s čimer je kršila ta sporazum.

2. Tožba iz odstavka 1 je dopustna le, če je bila zadevna institucija, organ ali agencija predhodno pozvana k ukrepanju. Če v dveh mesecih po tem pozivu zadevna institucija, organ ali agencija EU ne oblikuje svojega stališča, se lahko tožba vloži v nadaljnjih dveh mesecih.

ČLEN 93

Pritožba v primeru nepogodbene odgovornosti

V primerih nepogodbene odgovornosti in v skladu s tem sporazumom lahko pridružena država ter fizične ali pravne osebe s stalnim prebivališčem ali sedežem na njenem ozemlju zadevo predložijo Sodišču Evropske unije, da pridobijo nadomestilo za škodo, ki so jo povzročile dejavnosti institucij, organov ali agencij EU ali njihovi uradniki pri opravljanju svojih dolžnosti.

ČLEN 94

Predlog za sprejetje predhodne odločbe

1. Kadar se v zadevi, ki teče pred sodiščem pridružene države, pojavi vprašanje v zvezi z razlago tega sporazuma ali veljavnostjo akta, ki so ga sprejele institucije, organi ali agencije EU na področju uporabe tega sporazuma, lahko to sodišče zaprosi Sodišče Evropske unije za sprejetje predhodne odločbe.

2. Kadar je takšno vprašanje postavljeno v postopku, ki teče pred sodiščem pridružene države, zoper odločitev katerega po nacionalnem pravu te pridružene države ni pravnega sredstva, je to sodišče dolžno predložiti zadevo Sodišču Evropske unije.

3. Pridružena država ima pravico, da Sodišču Evropske unije predloži navedbe o zadevi ali pisne izjave v primerih, ko je sodišče v državi članici EU zaprosilo za predhodno odločanje v zvezi s tem sporazumom ali kadar je to storilo sodišče v pridruženi državi v zadevi iz odstavka 1.

ČLEN 95

Pravo, ki se uporablja za postopke pred Sodiščem Evropske unije

Če se pri Sodišču Evropske unije vloži tožba v skladu s členi 90 do 94 okvirnega sporazuma, je postopek, ki se uporablja pred Sodiščem Evropske unije, enak postopku, ki ga določa pravo EU za podobne tožbe na podlagi PDEU.

ČLEN 96

Sodbe Sodišča Evropske unije

1. Sodbe Sodišča Evropske unije, izdane na podlagi tega sporazuma, so zavezujoče.
2. Institucija, organ ali agencija EU, katere akt je bil razglašen za ničnega ali ki je z opustitvijo ukrepanja kršila ta sporazum, mora sprejeti ukrepe, potrebne za izvršitev sodbe Sodišča Evropske unije.

POGLAVJE 6

ZAŠČITNI UKREPI IN VIŠJA SILA

ČLEN 97

Zaščitni ukrepi

1. V primeru resnih gospodarskih, družbenih ali okoljskih težav sektorske ali regionalne narave, ki jih povzroči uporaba tega sporazuma in ki se bodo verjetno nadaljevale, lahko pridružena pogodbenica enostransko sprejme ustrezne zaščitne ukrepe pod pogoji in v skladu s postopki, določenimi v tem členu.
2. Ti zaščitni ukrepi imajo omejeno področje uporabe in omejeno trajanje na to, kar je nujno potrebno za odpravljanje težav. Prednost imajo ukrepi, ki najmanj ovirajo delovanje tega sporazuma.
3. Kadar namerava pridružena pogodbenica sprejeti zaščitne ukrepe iz odstavka 1 tega člena, o tem nemudoma uradno obvesti drugo pridruženo pogodbenico in ji predloži vse ustrezne informacije.
4. Pridruženi pogodbenici takoj začneta posvetovanja v skupnem odboru, da bi našli sprejemljivo rešitev.

5. Zadevna pridružena pogodbenica ne sme sprejeti zaščitnih ukrepov pred iztekom enega meseca od datuma uradnega obvestila iz odstavka 3, razen če je bil postopek za posvetovanje v skupnem odboru zaključen prej. Kadar izjemne okoliščine zahtevajo takojšnje ukrepanje, ki izključuje predhodno posvetovanje, lahko zadevna pridružena pogodbenica brez odlašanja in po takojšnji predložitvi utemeljenega uradnega obvestila skupnemu odboru sprejme nujne zaščitne ukrepe, ki so nujno potrebni za izboljšanje stanja.
6. Zadevna pridružena pogodbenica nemudoma uradno obvesti skupni odbor o sprejetih ukrepih in zagotovi vse ustrezne informacije.
7. Skupni odbor se posvetuje o sprejetih zaščitnih ukrepih vsake tri mesece od dneva njihovega sprejetja, da bi se odpravili še pred predvidenim datumom poteka veljavnosti ali da bi se omejilo njihovo področje uporabe. Katera koli pridružena pogodbenica lahko zaprosi skupni odbor za pregled ali razveljavitev takih ukrepov.
8. Če posamezen zaščitni ukrep, ki ga sprejme ena od pridruženih pogodbenic, povzroči neravnotežje med pravicami in obveznostmi po tem sporazumu, lahko druga pridružena pogodbenica sprejme sorazmerne izravnalne ukrepe, ki so nujno potrebni za odpravo neravnotežja. Prednost imajo ukrepi, ki najmanj ovirajo delovanje tega sporazuma.

9. Katera koli pridružena pogodbenica lahko kadar koli zaprosi skupni odbor, da odloči o sorazmernosti ukrepov iz odstavkov 1, 4 ali 7. Če skupni odbor ne more sprejeti odločitve v treh mesecih po tem, ko mu je bila zadeva predložena, lahko ena od pridruženih pogodbenic predloži vprašanje glede sorazmernosti teh ukrepov v arbitražo v skladu z Okvirnim protokolom 6. V okviru arbitraže se ne smejo obravnavati vprašanja glede razlage tega sporazuma. Arbitražna odločba je zavezujoča za vse stranke v sporu.

ČLEN 98

Višja sila

1. V primeru terorističnega napada, naravne nesreče ali nesreče, ki jo povzroči človek, ki prizadene pridruženo pogodbenico, lahko ta pridružena pogodbenica nemudoma in enostransko sprejme ustrezne zaščitne ukrepe pod pogoji in v skladu s postopki iz tega člena.
2. Ti zaščitni ukrepi imajo omejeno področje uporabe in omejeno trajanje na to, kar je nujno potrebno za odpravljanje težav. Prednost imajo ukrepi, ki najmanj ovirajo delovanje tega sporazuma.
3. Zadevna pridružena pogodbenica nemudoma uradno obvesti skupni odbor o sprejetih ukrepih in zagotovi vse ustrezne informacije.

4. Skupni odbor se posvetuje o sprejetih zaščitnih ukrepih vsake tri mesece od dneva njihovega sprejetja, da bi se odpravili še pred predvidenim datumom poteka veljavnosti ali da bi se omejilo njihovo področje uporabe. Katera koli pridružena pogodbenica lahko od skupnega odbora kadar koli zahteva, da pregleda ali razveljavi te ukrepe.
5. Če posamezen zaščitni ukrep, ki ga sprejme ena od pridruženih pogodbenic, povzroči neravnotežje med pravicami in obveznostmi po tem sporazumu, lahko druga pridružena pogodbenica sprejme sorazmerne izravnalne ukrepe, ki so nujno potrebni za odpravo neravnotežja. Prednost imajo ukrepi, ki najmanj ovirajo delovanje tega sporazuma.
6. Katera koli pridružena pogodbenica lahko od kupnega odbora zahteva, da odloči o sorazmernosti ukrepov iz odstavkov 1 ali 5. Če skupni odbor ne more sprejeti odločitve v treh mesecih po tem, ko mu je bila zadeva predložena, lahko ena od pridruženih pogodbenic predloži vprašanje glede sorazmernosti teh ukrepov v arbitražo v skladu z Okvirnim protokolom 6. V okviru arbitraže se ne smejo obravnavati vprašanja glede razlage določb tega sporazuma. Arbitražna odločba je zavezujoča za vse stranke v sporu.

ČLEN 99

Sklepi, ki nalagajo denarne obveznosti

1. Sklepi, ki jih sprejme Evropska komisija na podlagi tega sporazuma in nalagajo denarne obveznosti osebam, ki niso države, so izvršljive. Enako velja za sodbe Sodišča Evropske unije, ki nalagajo take obveznosti v okviru metod reševanja sporov, določenih v tem sporazumu.
2. Izvršbo urejajo pravila civilnega postopka, ki veljajo v državi, na ozemlju katere se opravi izvršba. Organ, ki ga v ta namen določi vsaka od držav članic EU in pridruženih držav ter o tem obvesti drugo pridruženo pogodbenico, priloži odločbi potrdilo o njeni izvršljivosti, pri čemer ni potrebna nobena druga formalnost razen preveritve pristnosti odločbe.
3. Ko so te formalnosti na zahtevo zadevne pogodbenice izpolnjene, lahko ta začne izvršbo tako, da zadevo predloži neposredno pristojnemu organu v skladu s pravom države, na ozemlju katere se izvršba izvede. Izvršba se lahko odloži le z odločbo Sodišča Evropske unije. Vendar so za nadzor nad pravilnostjo izvršilnih dejanj pristojna sodišča zadevnih držav.

DEL VIII

SPLOŠNE IN KONČNE DOLOČBE

ČLEN 100

Izvajanje

Pridruženi pogodbenici sprejmeta vse splošne ali posebne ukrepe, potrebne za izpolnjevanje svojih obveznosti iz tega sporazuma, ustreznih protokolov in pravnih aktov EU, navedenih v tem sporazumu, ter se vzdržita vseh ukrepov, ki bi lahko ogrozili doseganje njunih ciljev.

ČLEN 101

Lastninskopravna ureditev

Ta sporazum v ničemer ne posega v lastninskopravno ureditev v pridruženih pogodbenicah.

ČLEN 102

Varnostne izjeme

Nobena določba tega sporazuma pridruženi pogodbenici ne preprečuje sprejeti ukrepov:

- (a) ki so potrebni za preprečitev razkritja informacij, ki bi bilo v nasprotju z bistvenimi interesi njene varnosti;
- (b) v zvezi s proizvodnjo ali prometom z orožjem, strelivom in vojaškimi sredstvi ali drugimi proizvodi, ki so nepogrešljivi za obrambne namene ali za raziskave, razvoj ali proizvodnjo za obrambne namene, če takšni ukrepi ne poslabšujejo pogojev konkurence glede proizvodov, ki niso namenjeni za izrecno vojaške namene;
- (c) v zvezi s fisijskimi in fuzijskimi materiali ali z materiali, iz katerih so ti pridobljeni;
- (d) ki so bistveni za njeno lastno varnost ob hudih notranjih nemirih, ki kalijo javni red in mir, v primeru vojne ali večjih mednarodnih napetosti, ki pomenijo vojno nevarnost, ali zaradi izpolnjevanja obveznosti, ki jih je prevzela v okviru Ustanovne listine Združenih narodov za namene ohranjanja miru in mednarodne varnosti.

ČLEN 103

Omejevalni ukrepi EU

Pridruženi državi sprejmeta potrebne ukrepe, s katerimi zagotovita, da pravice in obveznosti iz tega sporazuma v okviru njune jurisdikcije na noben način ne omogočajo ali dovoljujejo izogibanja omejevalnim ukrepom EU, sprejetim v skladu s členom 29 Pogodbe o Evropski uniji (PEU) in členom 215 PDEU.

ČLEN 104

Ozemeljsko področje uporabe

1. Okvirni sporazum in okvirna protokola se uporabljajo na ozemljih, na katerih se uporabljata PEU in PDEU, pod pogoji, določenimi v navedenih pogodbah, ter na ozemljih Andore in San Marina.
2. Vsak protokol za pridruženo državo se uporablja na ozemljih, na katerih se uporabljata PEU in PDEU, pod pogoji, določenimi v navedenih pogodbah, ter na ozemlju zadevne pridružene države.

ČLEN 105

Prihodnji pristopi k EU

1. EU pridruženi državi obvesti o vsaki novi prošnji tretje države za pristop k EU. Pridružitveni odbor pred dnem pristopa tretje države k EU preuči vse učinke takega pristopa na ta sporazum.
2. Kolikor je to potrebno, pogodbenice pred začetkom veljavnosti sporazuma o pristopu tretje države k EU spremenijo ta sporazum v skladu s svojimi notranjimi postopki.
3. Ta sporazum se uporablja za vsako novo državo članico EU od dne pristopa te nove države članice k EU.

ČLEN 106

Sprememba okvirnega sporazuma

Katera koli pogodbenica lahko drugim pogodbenicam predloži predloge za spremembo tega okvirnega sporazuma. O predlogih za spremembo tega okvirnega sporazuma se pogodbenice pogajajo v okviru Pridružitvenega odbora. Če se pogodbenice dogovorijo o reviziji okvirnega sporazuma, pogodbenice okvirni sporazum podpišejo in sprejmejo, sporazum pa začne veljati po uradnem obvestilu vseh pogodbenic o zaključku njihovih notranjih postopkov in po deponiranju listin o ratifikaciji.

ČLEN 107

Sprememba okvirnih protokolov

Katera koli pogodbenica lahko drugim pogodbenicam predloži predloge za spremembo okvirnega protokola. O predlogih za spremembo okvirnega protokola se pogodbenice pogajajo v okviru Pridružitvenega odbora. Če se pogodbenice dogovorijo o spremembi okvirnega protokola, pogodbenice okvirni sporazum podpišejo in sprejmejo, sporazum pa začne veljati po uradnem obvestilu vseh pogodbenic o zaključku njihovih notranjih postopkov in po deponiranju listin o ratifikaciji.

ČLEN 108

Sprememba protokolov za pridruženi državi

EU ali zadevna pridružena država lahko predloži predloge za spremembo zadevnega protokola za pridruženo državo. O predlogih za spremembo protokola za pridruženo državo se pridruženi pogodbenici pogajata v okviru Pridružitvenega odbora. Ko se pridruženi pogodbenici dogovorita o spremembi protokola za pridruženo državo, skupni odbor sprejme spremembo. Kadar protokol za pridruženo državo v skladu z odstavkom 2 člena 77 določa, da lahko sprememba celotnega protokola ali njegovega dela začne veljati šele po zaključku notranjih postopkov pridruženih pogodbenic, začne sklep skupnega odbora učinkovati šele po uradnem obvestilu obeh pridruženih pogodbenic o zaključku njunih notranjih postopkov.

ČLEN 109

Protokoli in priloge

Okvirni protokoli, protokola za pridruženi državi, priloge in v njih navedeni akti, kakor so prilagojeni za namene tega sporazuma, so sestavni del tega sporazuma in imajo enako pravno veljavnost.

ČLEN 110

Obstoječi sporazumi

1. Če v tem sporazumu in zlasti v Okvirnem protokolu 2 ter protokolih za pridruženi državi ni določeno drugače, uporaba določb tega sporazuma prevlada nad določbami obstoječih dvostranskih sporazumov, ki so zavezujoči za EU na eni strani ter eno ali več pridruženih držav na drugi strani, kolikor ta sporazum ureja isto področje.
2. Če v tem sporazumu ni določeno drugače, se v primeru, da se ta sporazum v celoti ali delno sklicuje na dvostranske sporazume, ki zavezujejo EU na eni strani in eno od pridruženih držav na drugi strani, razume, da navedeni sporazumi vključujejo spremembe takih sporazumov in sporazume, ki jih nasledijo, ki začnejo za obe pridruženi pogodbenici veljati na dan začetka veljavnosti tega sporazuma ali po njem.

ČLEN 111

Jeziki

1. Ta pridružitveni sporazum je sestavljen v enem izvorniku v angleškem, bolgarskem, češkem, danskem, estonskem, finskem, francoskem, grškem, hrvaškem, irskem, italijanskem, katalonskem, latvijskem, litovskem, madžarskem, malteškem, nemškem, nizozemskem, poljskem, portugalskem, romunskem, slovaškem, slovenskem, španskem in švedskem jeziku, pri čemer so vse različice enako verodostojne.

2. Besedila pravnih aktov EU iz tega pridružitvenega sporazuma, kakor so objavljena v *Uradnem listu Evropske unije*, so enako verodostojna v angleškem, bolgarskem, češkem, danskem, estonskem, finskem, francoskem, grškem, hrvaškem, irskem, italijanskem, latvijskem, litovskem, madžarskem, malteškem, nemškem, nizozemskem, poljskem, portugalskem, romunskem, slovaškem, slovenskem, španskem in švedskem jeziku in se zaradi overovitve pripravijo v katalonskem jeziku.

ČLEN 112

Začetek veljavnosti in prenehanje

1. Pogodbenice ratificirajo, sklenejo in odobrijo ta sporazum v skladu s svojimi ustavnimi ali institucionalnimi zahtevami. Ta sporazum med tremi pogodbenicami začne veljati prvi dan drugega meseca po zadnjem uradnem obvestilu o deponiranju listin o ratifikaciji, sklenitvi ali odobritvi pri generalnem sekretariatu Sveta EU, ki je depozitar tega sporazuma.

2. Do zaključka postopkov ratifikacije, sklenitve ali odobritve iz odstavka 1 pogodbenice začasno uporabljajo ta sporazum od prvega dne v mesecu, ki sledi mesecu, v katerem je pogodbenica deponirala svoje listine o ratifikaciji, sklenitvi ali odobritvi pri generalnem sekretariatu Sveta EU, razen če druga pogodbenica sporoči, da take začasne uporabe ni mogoče izvesti.
3. Če pogoji za začasno uporabo med vsemi tremi pogodbenicami v skladu z odstavkom 2 niso izpolnjeni, se ta sporazum med EU in eno od pridruženih držav uporablja od prvega dne drugega meseca, ki sledi mesecu, v katerem je EU ali ta pridružena država deponirala svoje listine o ratifikaciji, sklenitvi ali odobritvi pri generalnem sekretariatu Sveta EU, razen če katera od pogodbenic uradno sporoči, da taka začasna uporaba ni mogoča. V času trajanja uporabe tega sporazuma v skladu s tem odstavkom se sklicevanja na „Pridružitveni odbor“ iz členov 75, 105, 106 in 107 okvirnega sporazuma razumejo kot sklicevanja na ustrezni „skupni odbor“. V istem obdobju ta skupni odbor odloča o vseh tehničnih prilagoditvah pridružitvenega sporazuma, potrebnih za zagotovitev njegovega pravilnega delovanja.
4. Vsaka pridružena pogodbenica lahko odpove ta sporazum tako, da drugo pridruženo pogodbenico pisno obvesti o svoji odločitvi. Ta sporazum se med zadevnima pridruženima pogodbenicama preneha uporabljati šest mesecev po prejemu uradnega obvestila pod pogojem iz odstavka 5.
5. Ta sporazum se še naprej uporablja med EU in preostalo pridruženo državo, če odpoved tega sporazuma s strani ene od pridruženih držav ne vpliva na vse pogodbenice.

6. Če se ta pridružitveni sporazum preneha uporabljati, pravice in obveznosti, ki so jih posamezniki in gospodarski subjekti že pridobili po tem sporazumu, ostanejo v veljavi. EU in zadevna pridružena država ali pridruženi državi soglasno odločijo, kakšne ukrepe je treba sprejeti v zvezi s pravicami v postopku pridobivanja. Ta odstavek ne posega v druge posebne določbe člena 90 okvirnega sporazuma.

7. Od dne, od katerega se ta sporazum začasno uporablja v skladu z odstavkom 2 ali od katerega se uporablja med EU in eno od pridruženih držav v skladu z odstavkom 3, se sklicevanja v tem sporazumu na „dan začetka veljavnosti tega sporazuma“ ali „začetek veljavnosti tega sporazuma“ razumejo kot sklicevanja na dan, od katerega se ta sporazum začasno uporablja v skladu z odstavkom 2 ali se uporablja med Unijo in eno od pridruženih držav v skladu z odstavkom 3.

V POTRDITEV TEGA so spodaj podpisani pooblaščenici, ki so bili v ta namen ustrezno pooblašчени, podpisali ta sporazum.

V ..., dne ...

Za Evropsko unijo

Za Kneževino Andoro

Za Republiko San Marino

OKVIRNI PROTOKOL 1

O HORIZONTALNIH PRILAGODITVAH

ČLEN 1

Uporaba pravnega reda EU in posebne prilagoditve

Določbe pravnih aktov iz protokolov za pridruženi državi se uporabljajo v skladu s tem sporazumom in tem okvirnim protokolom, razen če je v zadevnem protokolu za pridruženo državo določeno drugače. Posebne prilagoditve, potrebne za pravne akte EU, so določene v prilogi k protokolu za pridruženo državo, v katerem je zadevni pravni akt naveden.

ČLEN 2

Uvodne izjave pravnih aktov

Uvodne izjave navedenih pravnih aktov niso prilagojene za namene tega sporazuma. Pomembne so, kolikor je v okviru tega sporazuma potrebno, za pravilno razlago in uporabo določb, ki jih vsebujejo taki pravni akti.

ČLEN 3

Prehodna ureditev

1. Pri sklicevanju na ta člen v prilogi k protokolu za pridruženo državo v zvezi s pravnim aktom EU se uporabljajo odstavki 2 do 5.
2. Obveznost zadevne pridružene države, da izvaja in uporablja pravni akt EU, se odloži do konca obdobja, določenega v ustrezni prilogi.
3. Zadevna pridružena država lahko kadar koli v obdobju iz odstavka 2 skupni odbor uradno obvesti, da namerava pravni akt EU začeti izvajati pred koncem tega obdobja. V tem primeru pridružena država navede datum nameravanega začetka uporabe tega akta. Skupni odbor sprejme sklep o spremembi zadevne priloge.
4. Uporaba pravnega akta med EU in zadevno pridruženo državo se odloži do zgodnejšega od naslednjih datumov:
 - (a) prvi dan po koncu obdobja iz odstavka 2 ali
 - (b) datum iz odstavka 3.
5. Med odložitvijo iz odstavka 2 odnose med EU in zadevno pridruženo državo v zvezi z zadevami, ki spadajo na področje uporabe pravnega akta EU, urejajo posebne določbe iz ustrezne priloge.

ČLEN 4

Ureditev iz priloge brez določenega časovnega obdobja

1. Pri sklicevanju na ta člen v prilogi k protokolu za pridruženo državo v zvezi s pravnim aktom EU se uporabljajo odstavki 2 do 6.
2. Obveznost zadevne pridružene države, da začne izvajati in uporabljati pravni akt EU, se odloži.
3. Zadevna pridružena država lahko kadar koli uradno obvesti skupni odbor, da namerava začeti izvajati pravni akt EU. V tem primeru pridružena država navede datum nameravanega začetka uporabe tega pravnega akta. Skupni odbor sprejme sklep o spremembi zadevne priloge.
4. Skupni odbor kadar koli, najpozneje pa vsakih pet let pregleda odložitev iz odstavka 2 na podlagi potrebe po obravnavanju razvoja trga in vseh drugih posebnih meril, ki se lahko določijo v ustrezni prilogi. Na podlagi takega pregleda se lahko skupni odbor odloči za spremembo zadevne priloge, da se določi rok za začetek izvajanja in uporabe pravnega akta s strani zadevne pridružene države. To ne posega v člen 90 okvirnega sporazuma, ki se uporablja, če je to potrebno za ponovno vzpostavitev celovitosti in homogenosti notranjega trga.
5. Uporaba pravnega akta med EU in zadevno pridruženo državo se odloži do datuma, ko začne veljati sklep skupnega odbora iz odstavka 3, oziroma do datuma, ko poteče rok iz odstavka 4.

6. Med odložitvijo iz odstavka 2 odnose med EU in zadevno pridruženo državo v zvezi z zadevami, ki spadajo na področje uporabe pravnega akta EU, urejajo posebne določbe iz ustrezne priloge.

ČLEN 5

Določbe o odborih EU

Postopki, institucionalne ureditve in druge določbe glede odborov EU iz pravnih aktov, navedenih v protokolih za pridruženi državi, so določeni v členu 67 in odstavkih 5, 6 in 7 člena 80 okvirnega sporazuma ter v protokolih za pridruženi državi.

ČLEN 6

Določbe o pripravi postopkov za prilagoditev ali spremembo pravnih aktov EU

Kadar so v pravnem aktu iz protokola za pridruženo državo predvideni postopki EU za njegovo prilagoditev, razširitev ali spremembo ali za razvoj novih politik, pobud ali aktov EU, se uporabi ustrezni postopek odločanja, predviden v okvirnem sporazumu.

ČLEN 7

Izmenjava informacij in notifikacijski postopki

1. Kadar mora država članica EU predložiti informacije Evropski komisiji, jih tudi pridružena država predloži Evropski komisiji. Enako velja, kadar morajo prenos informacij izvesti pristojni organi.

2. Kadar mora država članica EU predložiti informacije eni ali več drugim državam članicam EU, te informacije predloži tudi Evropski komisiji. Evropska komisija te informacije posreduje pridruženima državam.

Pridružena država predloži ustrezne informacije eni ali več državam članicam EU, ki jih posredujejo Evropski komisiji za distribucijo vsem državam članicam EU. Enako velja, kadar morajo informacije predložiti pristojni organi.

3. Na področjih, na katerih se zaradi nujnosti zahteva hiter prenos informacij, se uporabljajo ustrezne sektorske rešitve, ki predvidevajo neposredno izmenjavo informacij.

4. Če v Pridružitvenem sporazumu ni določeno drugače, se naloge Evropske komisije v zvezi s postopki preverjanja, informiranja, obveščanja ali posvetovanja ter podobnimi zadevami smiselno izvajajo tudi v zvezi s pridruženima državam. To ne posega v člene 5, 6 in 10 tega okvirnega protokola.

5. Evropska komisija in ustrezni skupni odbor si izmenjujeta vse informacije v zvezi s temi zadevami. Vsa vprašanja, ki se pojavijo v zvezi s tem, se lahko predložijo ustreznemu skupnemu odboru.

ČLEN 8

Presoja in postopki poročanja

Kadar mora Evropska komisija ali druga institucija EU v skladu s pravnim aktom iz protokola za pridruženo državo pripraviti poročilo, izjavo ali drug podoben dokument, če ni dogovorjeno drugače, sočasno pripravi ustrezno poročilo, izjavo ali podoben dokument za pridruženi državi, razen če je v tem sporazumu določeno drugače. Evropska komisija in pridruženi državi se med pripravo svojih poročil medsebojno posvetujejo in izmenjujejo informacije, kopije teh poročil pa se pošljejo ustreznemu skupnemu odboru.

ČLEN 9

Objava informacij

1. Kadar mora država članica EU v skladu s pravnim aktom iz protokola za pridruženo državo objaviti nekatere informacije o dejstvih, postopkih in podobnem, tudi pridruženi državi objavita ustrezne informacije na ustrezen način.

2. Kadar je v skladu s pravnim aktom iz protokola za pridruženo državo treba v *Uradnem listu Evropske unije* objaviti dejstva, postopke, poročila in podobno, se tam objavijo tudi ustrezne informacije o pridruženih državah.

ČLEN 10

Pravice in obveznosti

Dodeljene pravice in naložene obveznosti držav članic EU ali njihovih javnih subjektov, podjetij ali posameznikov v medsebojni povezavi se razumejo kot dodeljene ali naložene pridruženima pogodbenicama, pri čemer za slednji glede na okoliščine štejejo tudi njuni pristojni organi, javni subjekti, podjetja ali posamezniki.

ČLEN 11

Sklicevanja na ozemlja

Kadar pravni akti EU iz protokolov za pridruženi državi vsebujejo sklicevanja na ozemlje „Evropske unije“, „skupnega trga“ ali „notranjega trga“, se ta za namene tega sporazuma razumejo kot sklicevanja na ozemlja pogodbenic, kot so opredeljena v členu 104 okvirnega sporazuma.

ČLEN 12

Sklicevanja na državljane držav članic EU

Kadar pravni akti iz protokolov za pridruženi državi vsebujejo sklicevanja na državljane držav članic EU, se ta za namene tega sporazuma razumejo tudi kot sklicevanja na državljane pridruženih držav.

ČLEN 13

Sklicevanja na jezike

Kadar pravni akt iz protokola za pridruženo državo državam članicam EU ali njihovim javnim subjektom, podjetjem ali posameznikom podeljuje pravice ali nalaga obveznosti glede uporabe katerega od uradnih jezikov EU, se razume, da so ustrezne pravice in obveznosti glede uporabe katerega od uradnih jezikov vseh pogodbenic podeljene oziroma naložene pogodbenicam, njihovim pristojnim organom, javnim subjektom, podjetjem ali posameznikom.

ČLEN 14

Začetek veljavnosti in izvajanje pravnih aktov

Določbe o začetku veljavnosti ali izvajanju pravnih aktov iz protokolov za pridruženi državi niso pomembne za namene tega sporazuma. Roki in datumi, ko naj bi pridruženi državi uveljavili in začeli izvajati navedene pravne akte, izhajajo iz člena 112 okvirnega sporazuma ter iz določb o prehodnih ureditvah.

ČLEN 15

Naslovniki pravnih aktov EU

Določbe, ki navajajo, da je posamezni pravni akt EU naslovljen na države članice EU, niso pomembne za namene tega sporazuma.

OKVIRNI PROTOKOL 2 O OBSTOJEČIH SPORAZUMIH

Kot je določeno v členu 110 okvirnega sporazuma, sta se pogodbenici dogovorili, da se naslednji obstoječi dvostranski sporazumi, ki zavezujejo EU na eni strani in eno od pridruženih držav na drugi strani, še naprej uporabljajo tudi po začetku veljavnosti tega sporazuma:

- (a) Sporazum med Evropsko skupnostjo in Kneževino Andoro o določitvi ukrepov, enakovrednim ukrepom iz Direktive Sveta 2003/48/ES o obdavčevanju dohodka od prihrankov v obliki plačil obresti z dne 15. novembra 2004 s priloženo Skupno izjavo o nameri¹, kakor ga spreminja Protokol o spremembi z dne 12. februarja 2016²;
- (b) Sporazum med Evropsko skupnostjo in Republiko San Marino o ukrepih, enakovrednih tistim iz Direktive Sveta 2003/48/ES o obdavčevanju dohodka od prihrankov v obliki plačil obresti z dne 7. decembra 2004 s priloženo Skupno izjavo o nameri³, kakor ga spreminja Protokol o spremembi z dne 8. decembra 2015⁴;
- (c) Monetarni sporazum med Evropsko unijo in Kneževino Andoro z dne 30. junija 2011⁵;
- (d) Monetarni sporazum med Evropsko unijo in Republiko San Marino z dne 27. marca 2012⁶.

¹ UL L 359, 4.12.2004, str. 33.
² UL L 268, 1.10.2016, str. 40.
³ UL L 381, 28.12.2004, str. 33.
⁴ UL C 346, 31.12.2015, str. 3.
⁵ UL C 369, 17.12.2011, str. 1.
⁶ UL C 121, 26.4.2012, str. 5.

OKVIRNI PROTOKOL 3 O FINANČNIH STORITVAH

PREAMBULA

EU na eni strani ter Andora oziroma San Marino na drugi strani so se –

ob upoštevanju naslednjega:

- (1) Ta okvirni protokol upošteva posebnosti pridruženih držav in način vključevanja njunih trgov finančnih storitev v notranji trg EU za finančne storitve in njegovo nadzorno infrastrukturo. Zato bi bilo treba uvesti posebna pravila in določbe za nemoteno povezovanje trgov.
- (2) Predvideno je sprejetje postopnega pristopa k izvajanju in uporabi pravnega reda EU, da se pridruženi državi omogoči prožnost, da lahko prednostno obravnava posamezne segmente pravnega reda EU, za katere namerava najprej zagotoviti čezmejne finančne storitve. Tak pristop pridruženi državi omogoča postopno sprejemanje pravnega reda EU in njegovo postopno uporabo ob upoštevanju njenih posebnih okoliščin in preferenc.

- (3) Namen ocene nadzorne infrastrukture pridružene države na podlagi ocene dostopa do notranjega trga EU za finančne storitve in nadaljnjih rednih ocen je oceniti njeno učinkovitost, zanesljivost in primernost, pri čemer se upoštevajo značilnosti finančnega sektorja pridružene države, kot so njegova narava, raznolikost, velikost in kompleksnost. Zanesljiv nadzorni okvir je ključnega pomena za zagotavljanje celovitosti in stabilnosti notranjega trga EU, spodbujanje zaupanja med udeleženci na trgu ter zaščito interesov potrošnikov in vlagateljev. Nadzornim organom EU je zaupana ključna vloga pri celovitem izvajanju teh ocen, ki po potrebi zahteva aktivno sodelovanje pristojnih organov držav članic EU.
- (4) Da bi se izognili zlorabam pravice do ustanavljanja, je treba zahtevati, da finančni subjekti s sedežem v pridruženi državi vsaj del svojih storitev opravljajo v tej jurisdikciji. Nadzorni organi pridružene države bodo preprečili ustanavljanje pravnih oseb brez vsebine ali z minimalno vsebino, ki v njihovi jurisdikciji ne opravljajo gospodarskih dejavnosti ali jih opravljajo zelo malo –

DOGOVORILI O NASLEDNJEM:

DEL I

SPLOŠNE DOLOČBE

ČLEN 1

Cilji

Cilji tega okvirnega protokola so:

- (a) zagotoviti celovitost razširjenega notranjega trga EU, preglednost trga, varstvo potrošnikov in vlagateljev ter obravnavati tveganja, povezana s potrošniškimi goljufijami, pranjem denarja in finančnim kriminalom;
- (b) spodbujati preprečevanje morebitnih tveganj za finančno stabilnost;
- (c) vzpostaviti okvir za postopno uskladitev predpisov in nadzornih ukrepov pridružene države s celotnim pravnim redom EU v zvezi s finančnimi storitvami;
- (d) olajšati postopno širitev notranjega trga EU za finančne storitve na pridruženo državo;
- (e) spodbujati lojalno sodelovanje pri urejanju in nadzoru na področju finančnih storitev med EU in pridruženo državo.

ČLEN 2

Opredelitev pojmov

V tem okvirnem protokolu:

- (a) „finančne storitve“ pomenijo storitve, ki jih urejajo akti, navedeni v prilogah IX, XII in XXII k vsakemu protokolu za pridruženo državo;
- (b) „nadzorni organi EU“ pomenijo Evropski bančni organ, Evropski organ za vrednostne papirje in trge, Evropski organ za zavarovanja in poklicne pokojnine ter Organ za preprečevanje pranja denarja in financiranja terorizma.

ČLEN 3

Pogoji za dostop do notranjega trga EU

1. Pridruženi državi se odobri dostop do notranjega trga EU za finančne storitve, če so izpolnjeni naslednji pogoji:
 - (a) popolno, celovito in učinkovito izvajanje in uporaba vseh določb, ki se uporabljajo za sektor finančnih storitev, kot so določene v prilogah IX, XII in XXII k zadevnemu protokolu za pridruženo državo;
 - (b) obstoj in pravilno delovanje nadzornih zmogljivosti in ureditev za sektor finančnih storitev;

(c) sklenitev memoranduma o soglasju med pristojnimi organi pridružene države in nadzornimi organi EU o sodelovanju pri nadzoru, izmenjavi informacij in posvetovanju.

2. Da bi Evropska komisija ocenila, ali so pogoji iz točk (a) in (b) odstavka 1 izpolnjeni, izvede celovito oceno v skladu z določbami iz dela II tega okvirnega protokola. Ta ocena vključuje pregled finančnega sektorja pridružene države, oceno izvajanja in uporabe ustreznega pravnega reda EU ter oceno nadzorne infrastrukture pridružene države.

3. Ocena iz odstavka 2 se izvede na zahtevo pridružene države, ko se slednja prepriča, da so izpolnjeni pogoji iz odstavka 1. Pridružena država vloži zahtevo prek pododbora za finančne storitve, ustanovljenega v skladu s členom 20 tega okvirnega protokola.

ČLEN 4

Delni dostop do notranjega trga EU

1. Pridružena država se lahko odloči, da ne bo zahtevala dostopa do celotnega notranjega trga EU za finančne storitve, tako da začasno izključi enega ali več naslednjih tržnih segmentov:

(a) bančništvo;

(b) zavarovalništvo in pozavarovalništvo;

- (c) upravljanje sredstev;
- (d) trgi vrednostnih papirjev.

Za namene prvega pododstavka pridružena država v enem letu od datuma začetka veljavnosti tega sporazuma uradno obvesti Evropsko komisijo o svoji nameri, pri čemer navede segmente, ki jih želi začasno izključiti. Po prejemu takega uradnega obvestila Evropska komisija v dveh mesecih pridruženi državi pošlje odgovor s seznamom določb EU, ki jih pridruženi državi začasno ne bo treba izvajati in uporabljati.

2. Po odgovoru iz drugega pododstavka odstavka 1 skupni odbor, ustanovljen s členom 76 okvirnega sporazuma, sprejme sklep v skladu s členom 81 okvirnega sporazuma o spremembi Priloge IX k zadevnemu protokolu za pridruženo državo na podlagi seznama, ki ga Evropska komisija predloži pridruženi državi, da se določita:

- (a) seznam določb EU, ki jih mora pridružena država v celoti izvajati in uporabljati;
- (b) seznam določb EU, za katere je obveznost, da jih pridružena država v celoti izvaja in uporablja, v skladu z odstavkom 1 tega člena odložena.

3. Če se pridružena država odloči za odstopanje iz odstavka 1 tega člena, se člen 3 tega okvirnega protokola uporablja samo za tržni segment ali segmente, za katere želi pridružena država pridobiti dostop do trga, dokler velja to odstopanje.

4. Če želi pridružena država pozneje pridobiti dostop do notranjega trga EU v enem ali več segmentih, za katere je prvotno zahtevala odstopanje iz odstavka 1, o svoji nameri ustrezno obvesti Evropsko komisijo. Skupni odbor v skladu s členom 81 okvirnega sporazuma spremeni Prilogo IX k zadevnemu protokolu za pridruženo državo, da posodobi seznam veljavnih določb pravnega reda EU. Določbe, ki niso več predmet odstopanja, mora pridružena država začeti ustrezno izvajati in uporabljati, preden lahko pridobi dostop do teh segmentov. Ocena iz člena 3(2) tega okvirnega protokola se opravi vsakič, ko se pridružena država odloči, da bo zaprosila za dostop do dodatnega tržnega segmenta.

5. Odstopanje iz odstavka 1 tega člena traja največ petnajst let od datuma začetka veljavnosti tega sporazuma. Pridruženi pogodbenici najpozneje eno leto pred koncem najdaljšega trajanja odstopanja spremenita Prilogo IX k protokolu za pridruženo državo, da se zagotovi, da začne pridružena država izvajati in uporabljati vse ustrezne določbe pravnega reda EU pred datumom izteka tega odstopanja. Šest mesecev pred datumom izteka odstopanja mora pridružena država v celoti, popolnoma in učinkovito izvajati in uporabljati vse določbe EU za sektor finančnih storitev. V oceni iz člena 3(2) tega okvirnega protokola se oceni, ali pridružena država izpolnjuje obveznosti iz tega odstavka.

ČLEN 5

Akcijski načrt za izvajanje in uporabo pravnega reda EU

1. Pred pridobitvijo dostopa do notranjega trga EU za finančne storitve ali do enega ali več njenih tržnih segmentov pridružena država pripravi akcijski načrt in časovni načrt za izpolnitev izvajanja in uporabe ustreznega pravnega reda EU za sektor finančnih storitev ali za enega ali več njenih tržnih segmentov.
2. Pridružena država prek pododbora za finančne storitve obvesti Evropsko komisijo o sprejetju akcijskega načrta in o vseh njegovih bistvenih spremembah. Pridružena država lahko zagotovi poročila o nadaljnjem ukrepanju, ki izhajajo iz akcijskega načrta.
3. V skladu s členom 3(3) tega okvirnega protokola pridružena država na podlagi svojega akcijskega načrta po lastni presoji določi ustrezen časovni okvir, v katerem lahko Evropsko komisijo zaprosi za oceno, potrebno za pridobitev dostopa do notranjega trga EU.

ČLEN 6

Začetek veljavnosti dostopa do trga

1. Potem ko Evropska komisija sprejme pozitivno priporočilo iz člena 11 tega okvirnega protokola, da so izpolnjeni vsi potrebni pogoji iz člena 3 tega okvirnega protokola, skupni odbor na priporočilo pododbora za finančne storitve sprejme sklep o razširitvi dostopa do enega ali več segmentov notranjega trga EU za finančne storitve na pridruženo državo.

2. Sklep začne učinkovati prvi dan meseca, ki sledi datumu, ko skupni odbor sprejme sklep.
3. V celotnem obdobju, v katerem velja odstopanje iz člena 4(1) tega okvirnega protokola, začne dostop za gospodarske subjekte EU do finančnega trga pridružene države veljati na dan, ko začne veljati sklep skupnega odbora, s katerim se pridruženi državi odobri dostop do enega ali več segmentov notranjega trga EU za finančne storitve. Tak dostop do trga je omejen na segment ali segmente, na katere se nanaša navedeni sklep.

ČLEN 7

Lokalno opravljanje storitev v pridruženi državi

1. Nadzorni organi pridružene države zagotovijo, da ponudniki finančnih storitev s sedežem na njihovem ozemlju opravljajo znaten del svojega poslovanja v njihovi jurisdikciji in delujejo na njihovih trgih. V svoji jurisdikciji prepovejo ustanavljanje ponudnikov brez aktivnih poslovnih dejavnosti ali znatnih sredstev.
2. Izpolnjevanje obveznosti iz odstavka 1 se spremlja v okviru spremljanja nadzorne infrastrukture pridružene države iz člena 13 tega okvirnega protokola.

DEL II

OCENA ZA PRIDOBITEV DOSTOPA DO NOTRANJEGA TRGA EU

ČLEN 8

Pregled finančnega sektorja pridružene države

1. Ustrezni nadzorni organi EU pod nadzorom Evropske komisije izvedejo pregled finančnega sektorja pridružene države na naslednji način:

(a) pridružena država nadzornim organom EU predloži:

(i) podroben opis svojega finančnega sektorja, vključno s seznamom pooblaščenih ali registriranih ponudnikov finančnih storitev in njihovo pravno obliko, identiteto njihovih direktorjev, identiteto in državljanstvom delničarjev, odnosi s skupinami, gospodarskim pomenom (skupna bančna sredstva, upravljana sredstva, skupne zavarovalne premije);

(ii) vse dodatne informacije, ki jih nadzorni organi EU potrebujejo za dokončanje tega pregleda;

(b) nadzorni organi EU izvajajo preglede bilanc stanja in preglede kakovosti sredstev za bančni in zavarovalniški sektor na podlagi svoje metodologije v sodelovanju z ustreznimi pristojnimi organi pridružene države.

2. Enotni odbor za reševanje, ustanovljen s členom 42 Uredbe (EU) št. 806/2014 Evropskega parlamenta in Sveta¹, v skladu z ustreznim pravom EU oceni obstoj, strukturo in kakovost sistema jamstva za vloge, zavarovalne jamstvene sheme in ureditve za reševanje.
3. Za izvedbo tega pregleda lahko nadzorni organi EU po potrebi uporabijo pomoč tretjih oseb na nacionalni ali mednarodni ravni.
4. Stroške, povezane s pregledom v skladu s tem členom, krije pridružena država.

ČLEN 9

Ocena izvajanja in uporabe prava EU

1. EU oceni popolnost in skladnost zakonodaje in regulativnega okvira pridružene države z ustreznim pravnim redom EU. Oceni zlasti skladnost z:
 - (a) določbami aktov EU, ki se brez razlik uporabljajo za celotni notranji trg EU za finančne storitve, zlasti na področju preprečevanja pranja denarja in financiranja terorizma, in
 - (b) določbami aktov EU, ki se uporabljajo za posamezni segment ali segmente notranjega trga EU za finančne storitve iz člena 4(1) tega okvirnega protokola.

¹ UL EU L 225, 30.7.2014, str. 1.

2. Skladnost zakonodaje in regulativnega okvira pridružene države z ustreznim pravnim redom EU se lahko oceni s pomočjo tretjih oseb na nacionalni ali mednarodni ravni. Evropska komisija opredeli referenčni okvir ocene skladnosti in pridruženo državo obvesti o zadevnem postopku javnega naročanja in njegovih rezultatih.
3. Stroške, povezane z oceno v skladu s tem členom, krije pridružena država.

ČLEN 10

Ocena nadzorne infrastrukture pridružene države

1. Ocena nadzorne infrastrukture zajema neodvisnost, zanesljivost, uspešnost in učinkovitost nadzornega okvira pridružene države. Ta ocena zajema tudi nadzor na področju preprečevanja pranja denarja v pridruženi državi, vključno z obstojem in pravilnim delovanjem finančnoobveščevalne enote.
2. Oceno izvedejo nadzorni organi EU v sodelovanju z ustreznimi pristojnimi organi držav članic EU. Nadzorni organi EU določijo merila in metodologijo za ocenjevanje ter o tem ustrezno obvestijo Evropsko komisijo in pridruženo državo.

3. Za izvedbo ocene iz odstavka 1 lahko nadzorni organi EU po potrebi uporabijo pomoč tretjih oseb na nacionalni ali mednarodni ravni.
4. Stroške, povezane z oceno v skladu s tem členom, krije pridružena država.

ČLEN 11

Rezultat ocene

1. Po zaključku pregleda finančnega sektorja pridružene države iz člena 8 tega okvirnega protokola nadzorni organi EU Evropski komisiji izdajo mnenje, v katerem navedejo oceno finančnega sektorja pridružene države.
2. Po zaključku ocene nadzorne infrastrukture pridružene države iz člena 10 tega okvirnega protokola nadzorni organi EU Evropski komisiji izdajo mnenje, v katerem navedejo oceno nadzornega okvira pridružene države.
3. Evropska komisija ob upoštevanju mnenj iz odstavkov 1 in 2 tega člena ter ocene izvajanja in uporabe zakonodaje EU iz člena 9 tega okvirnega protokola izda priporočilo pododboru za finančne storitve.

V tem priporočilu se določi, ali bi bilo treba pridruženi državi odobriti dostop do notranjega trga EU za finančne storitve ali do enega ali več njegovih tržnih segmentov, pri čemer se upoštevajo naslednji vidiki:

- (a) če se pri pregledih bilance stanja ali pregledih kakovosti sredstev iz člena 8(1), točka (b), tega okvirnega protokola ugotovijo tveganja za pravilno delovanje notranjega trga EU, se dostop do ustreznega segmenta ali segmentov notranjega trga EU za finančne storitve ne odobri, dokler taka tveganja niso ustrezno odpravljena;
- (b) če je ocena sistema jamstva za vloge, zavarovalne jamstvene sheme ali skladov za reševanje iz člena 8(2) tega okvirnega protokola negativna, se dostop do bančnega segmenta ali segmenta zavarovanj in pozavarovanj ne odobri, dokler take pomanjkljivosti niso ustrezno odpravljene;
- (c) če se pri oceni izvajanja in uporabe pravnega reda EU ugotovijo pomanjkljivosti na enem ali več področjih, se dostop do ustreznega segmenta ali segmentov notranjega trga EU za finančne storitve iz člena 4(1) tega okvirnega protokola ne odobri, dokler take pomanjkljivosti niso ustrezno odpravljene;
- (d) če se pri oceni nadzorne infrastrukture pridružene države ugotovijo pomanjkljivosti, se dostop do ustreznega segmenta ali segmentov notranjega trga EU za finančne storitve iz člena 4(1) tega okvirnega protokola ne odobri, dokler take pomanjkljivosti niso ustrezno odpravljene.

4. Če je priporočilo Evropske komisije o dostopu do trga iz odstavka 3 negativno, Evropska komisija obvesti pododbor za finančne storitve o smernicah in ukrepih pridružene države za odpravo ugotovljenih pomanjkljivosti. Pridružena država ne more vložiti nove zahteve za oceno za pridobitev dostopa do trga pred pretekom enega leta od izdaje smernic Evropske komisije. Pridružena država ob vložitvi nove zahteve predloži dokaze o upoštevanju predpisanih smernic in izvajanju zahtevanih ukrepov.

DEL III

SPREMLJANJE

ČLEN 12

Spremljanje izvajanja in uporabe prava EU s strani pridružene države

1. Potem ko skupni odbor v skladu s členom 6 tega okvirnega protokola razširi dostop do notranjega trga EU za finančne storitve ali do enega ali več njegovih segmentov na pridruženo državo, Evropska komisija še naprej ocenjuje stalno skladnost zakonodaje pridružene države z ustreznim pravnim redom EU ves čas trajanja dostopa do trga. Spremljanje se izvaja v skladu s členom 9 tega okvirnega protokola.
2. Evropska komisija rezultate naknadnega spremljanja predloži pododboru za finančne storitve, vključno z vsemi priporočili za obravnavo vprašanj, ugotovljenih med postopkom spremljanja. Pridružena država izvede priporočila v roku, določenem v samih priporočilih.

3. Če se pri spremljanju izvajanja in uporabe pravnega reda EU ugotovijo pomembne pomanjkljivosti na enem ali več področjih, ima EU pravico začasno prekiniti uporabo tega okvirnega protokola v zvezi z zadevnim segmentom ali segmenti finančnih storitev. Pogoji in postopek za začasno prekinitvev so določeni v členih 18 in 19 tega okvirnega protokola.
4. Stroške, povezane z rednim spremljanjem v skladu s tem členom, krije pridružena država.

ČLEN 13

Spremljanje nadzorne infrastrukture pridružene države

1. Potem ko skupni odbor v skladu s členom 6 tega okvirnega protokola razširi dostop do notranjega trga EU za finančne storitve ali do enega ali več njegovih segmentov na pridruženo državo, se izvede ocena nadzorne infrastrukture pridružene države v skladu s členom 10 tega okvirnega protokola. Ta ocena se organizira vsaki dve leti, razen če Evropska komisija določi drugače.
2. Evropska komisija rezultate ocen predloži pododboru za finančne storitve, vključno z vsemi priporočili, ki jih pripravijo nadzorni organi EU za obravnavo vprašanj, ugotovljenih med tem spremljanjem.
3. Pridružena država izvede priporočila iz odstavka 2 v roku, določenem v navedenih priporočilih. Nadzorni organi EU preverijo, ali so bila ta priporočila v celoti izvedena.

4. Če pridružena država v določenem roku ne odpravi pomanjkljivosti, ugotovljenih v priporočilih iz ocene, ima EU pravico začasno prekiniti uporabo tega okvirnega protokola v zvezi z zadevnim segmentom ali segmenti finančnih storitev. Pogoji in postopek za začasno prekinitve so določeni v členih 18 in 19 tega okvirnega protokola.
5. Stroške, povezane z rednim spremljanjem v skladu s tem členom, krije pridružena država.

DEL IV

SODELOVANJE Z NADZORNIMI ORGANI EU

ČLEN 14

Nadzorni organi EU – splošna pooblastila

1. Nadzorni organi EU imajo v razmerju do sektorja finančnih storitev in pristojnih organov pridružene države vsa pooblastila, ki so jim podeljena z uredbami o ustanovitvi, ustrezno sektorsko zakonodajo EU in tem okvirnim protokolom.
2. Pooblastila nadzornih organov EU vključujejo pooblastilo za sprejemanje sklepov in priporočil, naslovljenih na ponudnike finančnih storitev ali pristojne organe pridružene države, kot je potrebno za zagotovitev pravilnega delovanja notranjega trga EU, varstva potrošnikov, vlagateljev in drugih ustreznih deležnikov ali zaščite stabilnosti in celovitosti notranjega trga EU. Ta pooblastila se izvajajo ob posvetovanju s finančnimi nadzornimi organi pridružene države.
3. Pridružena država zagotovi, da lahko nadzorni organi EU učinkovito izvajajo svoja pooblastila v njeni jurisdikciji, ter ustrezno prispeva k njihovim proračunskim potrebam. Pristojni organi pridružene države sodelujejo z nadzornimi organi EU pri izvajanju njihovih pooblastil v njihovi jurisdikciji in sprejmejo vse potrebne ukrepe za zagotovitev učinkovitega in doslednega izvrševanja vseh sklepov in priporočil, ki jih sprejmejo nadzorni organi EU.

4. Na področjih, na katerih imajo nadzorni organi EU neposredna nadzorna pooblastila ali pooblastila za neposredno posredovanje, so sklepi, ki jih sprejmejo, pravno zavezujoči in se neposredno uporabljajo v jurisdikciji pridružene države, ne da bi jih moral potrditi pristojni organ pridružene države.

ČLEN 15

Nadzorni organi EU – izredna pooblastila

1. V primeru neugodnega razvoja dogodkov v finančnem sektorju pridružene države, ki bi lahko vplival na stabilnost ali integriteto finančnega sektorja EU ali ene od njenih držav članic ali škodil potrošnikom, vlagateljem ali drugim ustreznim deležnikom v EU, ali če se pojavijo nova tveganja, ki jih predstavljajo podjetja s sedežem v pridruženi državi, ki opravljajo dejavnosti s potencialnimi čezmejnimi posledicami, so nadzorni organi EU pooblaščen za sprejemanje naslednjih sklepov v zvezi s ponudniki finančnih storitev s sedežem v pridruženi državi:

- (a) prepoved sklepanja novih poslov ali pridobivanja novih strank v primeru pomislekov v zvezi z ravnanjem ali boniteto podjetja;
- (b) prepoved prostega razpolaganja s sredstvi;
- (c) izdaja odredbe o kazni.

2. Nadzorni organi EU sprejmejo sklep, naslovljen na ustrezni pristojni organ pridružene države, o začasnem odvzemu dovoljenja, ki je izdano ponudniku finančnih storitev, v primeru kršitve prava EU, goljufivih dejavnosti ali v primeru resnih pomislekov glede finančnega stanja, poslovnega modela, skladnosti z zakonodajo o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma, skladnosti z zahtevo glede sposobnosti in primernosti ali ravnanja do strank ali potencialnih strank ponudnika finančnih storitev.

3. Nadzorni organi EU sprejmejo sklepe iz odstavkov 1 in 2 le v primeru, da so ugotovili, da nadzorni organi pridružene države niso pravočasno ali učinkovito izvajali svojih pooblastil. Ti sklepi so pravno zavezujoči in se neposredno uporabljajo v jurisdikciji pridružene države.

ČLEN 16

Vloga pridružene države

Pristojni organi pridružene države imajo pri delu nadzornih organov EU in njihovega odbora nadzornikov razen glasovalne pravice enake pravice in obveznosti kot pristojni organi držav članic EU, ki pa so omejene na odločitve, ki so neposredno naslovljene na njihov finančni sektor ali finančne organe.

ČLEN 17

Sodelovanje na področju preprečevanja pranja denarja

Pridružena država zagotovi polno sodelovanje z imenovanimi organi EU in držav članic za preprečevanje pranja denarja ter vsemi njihovimi nasledniki.

DEL V

ZAŠČITNI UKREPI EU

ČLEN 18

Zaščitni ukrepi – načela

1. EU lahko začasno prekine uporabo tega okvirnega protokola v zvezi z zadevnim segmentom ali segmenti finančnih storitev, če:
 - (a) so bile med spremljanjem v skladu s členom 12 tega okvirnega protokola ugotovljene pomembne pomanjkljivosti pri izvajanju in uporabi pravnega reda EU;
 - (b) so bile med spremljanjem v skladu s členom 13 tega okvirnega protokola ugotovljene pomembne pomanjkljivosti v nadzornem okviru pridružene države;
 - (c) pristojni organi pridružene države ne sodelujejo pri preprečevanju nepravilnosti, goljufij, zlorab, pranja denarja in financiranja terorizma;
 - (d) je prišlo do izogibanja ali pomembnih kršitev pravnega reda EU na področju finančnih storitev.

2. Začasna prekinitev se sprejme v skladu s pogoji in postopkom iz člena 19 tega okvirnega protokola.

ČLEN 19

Zaščitni ukrepi – postopki

1. Z odstopanjem od člena 90 okvirnega sporazuma, kadar EU meni, da je prišlo do enega ali več primerov iz člena 18(1) tega okvirnega protokola, o tem uradno obvesti pridruženo državo in zadevo predloži skupnemu odboru.
2. Skupni odbor se sestane nemudoma, v vsakem primeru pa najpozneje en mesec po tem, ko mu je bila zadeva predložena. Pridruženi pogodbenici skupnemu odboru predložita vse koristne informacije, da se omogoči poglobljena preučitev primera. Skupni odbor preuči vse možnosti, ki omogočajo iskanje rešitve v skladu s tem sporazumom, in lahko v ta namen po potrebi sprejme kakršen koli sklep.
3. Če skupni odbor v treh mesecih od datuma prve seje iz odstavka 2 ne najde rešitve za primere iz člena 18(1), EU obvesti pridruženo državo o predlagani rešitvi ugotovljene težave.

4. Če pridružena država v treh mesecih ne upošteva rešitve, ki jo je predlagala EU, EU začasno prekine uporabo tega okvirnega protokola v zvezi z zadevnim segmentom ali segmenti finančnih storitev, dokler pridružena država ne odpravi pomanjkljivosti, ki jo je ugotovila EU. Pridruženi pogodbenici še naprej sodelujeta v rednem dialogu, da bi našli rešitev, ki bi bila za obe sprejemljiva.

5. Po začasni prekinitvi uporabe tega okvirnega protokola lahko pridružena država zadevo predloži Sodišču Evropske unije. Kadar namerava pridružena država vložiti tožbo pri Sodišču Evropske unije v skladu s tem odstavkom, o tem nemudoma pisno obvesti EU in predloži vse ustrezne informacije.

DEL VI

INSTITUCIONALNE DOLOČBE

ČLEN 20

Pododborna za finančne storitve

1. Z odstopanjem od prvega stavka člena 76(8) okvirnega sporazuma se ustanovita pododborna za finančne storitve med:

- (a) EU, ki jo zastopa Komisija, in Andoro, ki jo zastopa njen organ, pristojen za politiko finančnih storitev, in
- (b) EU, ki jo zastopa Komisija, in San Marinom, ki ga zastopa njegov organ, pristojen za politiko finančnih storitev.

Za namene tega okvirnega protokola se vsako sklicevanje na pododbor za finančne storitve razume kot sklicevanje na katerega koli od teh pododborov.

2. Pododborna za finančne storitve opravljata naslednje naloge:

- (a) nadzorujeta izvajanje tega okvirnega protokola, kot se uporablja prek protokolov za pridruženi državi in ustreznih določb iz prilog IX, XII in XXII k navedenima protokoloma za pridruženi državi;

- (b) oblikujeta naslednja priporočila za skupna odbora:
 - (i) priporočila za spremembo Priloge IX k protokoloma za pridruženi državi v skladu s členom 81 okvirnega sporazuma;
 - (ii) priporočila za razširitev dostopa do notranjega trga EU za finančne storitve ali enega ali več njegovih tržnih segmentov v skladu s členom 6 tega okvirnega protokola;
 - (iii) druga priporočila;
 - (c) po potrebi oblikujeta priporočila pridružitvenemu odboru;
 - (d) prevzameta vse druge funkcije in odgovornosti, ki so jima dodeljene z drugimi členi tega okvirnega protokola.
3. Evropska komisija lahko nadzorne organe EU povabi, da se udeležijo sej pododbora za finančne storitve za ustrezne tehnične razprave.
4. V primerih, ko spremembe Priloge IX k protokoloma za pridruženi državi zadevajo obe pridruženi državi, pododbora za finančne storitve svoje delo opravljata na skupnih sejah na podlagi usklajenih predlogov.
5. Pododbora za finančne storitve se sestaneta vsako leto ali v drugih časovnih presledkih, ki jih določijo njuni člani. Seje lahko potekajo prek tehnoloških sredstev, ki so na voljo pridruženim pogodbenicam.

DEL VII

KONČNE DOLOČBE

ČLEN 21

Dejavnosti centralnih bank in monetarnih organov

Nobena določba tega sporazuma se ne uporablja za dejavnosti, ki jih izvajajo javni organi, centralne banke, monetarni organi ali kateri koli drugi subjekti, ki so v lasti ali pod nadzorom pridružene pogodbenice, pri izvajanju monetarne politike ali politike deviznega tečaja.

OKVIRNI PROTOKOL 4
O PRAVILIH KONKURENCE, KI SE UPORABLJAJO ZA PODJETJA

ČLEN 1

Kar zadeva sporazume, sklepe in usklajena ravnanja, ki že obstajajo ob začetku veljavnosti tega sporazuma in na katere se nanaša člen 38, odstavek 1, okvirnega sporazuma, se prepoved iz navedenega odstavka ne uporablja od datuma začetka veljavnosti tega sporazuma, če se ti sporazumi, sklepi ali ravnanja spremenijo v dvanajstih mesecih od datuma začetka veljavnosti tega sporazuma, tako da izpolnjujejo pogoje skupinskih izjem iz Priloge XIV k protokolu za pridruženo državo.

ČLEN 2

Kar zadeva sporazume, sklepe podjetniških združenj in usklajena ravnanja, ki že obstajajo ob začetku veljavnosti tega sporazuma in na katere se nanaša člen 38, odstavek 1, okvirnega sporazuma, se prepoved iz navedenega odstavka ne uporablja od datuma začetka veljavnosti tega sporazuma, če se ti sporazumi, sklepi ali ravnanja spremenijo v dvanajstih mesecih od datuma začetka veljavnosti tega sporazuma, tako da ne spadajo več pod navedeno prepoved.

OKVIRNI PROTOKOL 5 O SODELOVANJU NA PODROČJU STATISTIKE

ČLEN 1

Predmet urejanja

1. Ta okvirni protokol se uporablja za sodelovanje med pridruženima pogodbenicama na področju statistike z namenom zagotoviti pripravo in izkazovanje koherentnih in primerljivih statističnih podatkov za opis in spremljanje vseh ekonomskih, socialnih in okoljskih politik, ki so pomembne za njuno sodelovanje.
2. Pridruženi pogodbenici v ta namen razvijeta in uporabljata usklajene metode, opredelitve in klasifikacije ter skupne programe in postopke, na podlagi katerih poteka organizacija statističnega dela na ustreznih upravnih ravneh in v skladu s tem okvirnim protokolom.
3. Priprava statističnih podatkov pridruženih pogodbenic je nepristranska, zanesljiva, objektivna, znanstveno neodvisna, stroškovno učinkovita in zaupna. Priprava statističnih podatkov ne sme povzročiti prevelikega bremena za gospodarske subjekte.

ČLEN 2

Pododbora za statistiko

1. Z odstopanjem od prvega stavka člena 76(8) okvirnega sporazuma se ustanovita pododbora za statistiko med:

- (a) EU, ki jo zastopa Evropska komisija, in Andoro, ki jo zastopajo njeni organi, pristojni za sodelovanje na področju statistike, in
- (b) EU, ki jo zastopa Evropska komisija, in San Marinom, ki ga zastopajo njegovi organi, pristojni za sodelovanje na področju statistike.

Za namene tega okvirnega protokola se vsako sklicevanje na pododbor za statistiko razume kot sklicevanje na katerega koli od teh pododborov za statistiko.

2. Pododbora za statistiko sta pristojna za upravljanje tega okvirnega protokola in zagotavljata njegovo pravilno izvajanje. V ta namen dajeta priporočila in sprejemata odločitve v primerih, predvidenih v tem okvirnem protokolu. Pododbora za statistiko sprejemata sklepe s soglasjem.

3. Pododborna za statistiko in Odbor za evropski statistični sistem (OESS), ustanovljen z Uredbo (ES) št. 223/2009 Evropskega parlamenta in Sveta¹, organizirajo svoje naloge za namene tega okvirnega protokola na skupnih sejah.
4. Pododborna za statistiko se sestane po potrebi. Vsaka pridružena pogodbenica lahko zahteva sejo ustreznega pododbora za statistiko. Pododborna za statistiko se lahko odločita za ustanovitev delovnih skupin, ki jima lahko pomagajo pri izvajanju njunih nalog.
5. Pridružena pogodbenica lahko pri ustreznem pododboru za statistiko kadar koli sproži razpravo o zanjo pomembni zadevi v zvezi s tem okvirnim protokolom.
6. V vsakem sklepu pododbora za statistiko se navede datum začetka izvajanja. Tak sklep se po potrebi predloži v odobritev v skladu s poslovnikom pododbora za statistiko, navedeni pododbor pa ga začne izvajati v skladu s svojim poslovnikom.

¹ Uredba (ES) št. 223/2009 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. marca 2009 o evropski statistiki ter razveljavitvi Uredbe (ES, Euratom) št. 1101/2008 Evropskega parlamenta in Sveta o prenosu zaupnih podatkov na Statistični urad Evropskih skupnosti, Uredbe Sveta (ES) št. 322/97 o statističnih podatkih Skupnosti in Sklepa Sveta 89/382/EGS, Euratom, o ustanovitvi Odbora za statistične programe Evropskih skupnosti (UL L 87, 31.3.2009, str. 164).

ČLEN 3

Sodelovanje na področju statistike

1. Evropski statistični program iz člena 13 Uredbe (ES) št. 223/2009 predstavlja okvir za ukrepe na področju statistike, ki jih izvaja vsaka pridružena država v ustreznih časovnih obdobjih, ki jih zajema vsak program. Vsa glavna področja in statistične vsebine evropskega statističnega programa se štejejo za pomembne za sodelovanje na področju statistike, določeno v tem okvirnem protokolu, in vsaka pridružena država lahko pri njih polno sodeluje.
2. Pododbor za statistiko kot del letnega delovnega programa, ki ga pripravi Evropska komisija v skladu s poglavjem III Uredbe (ES) št. 223/2009, in vzporedno z njim vsako leto pripravijo posebna letna statistična programa EU in pridružene države (EU in Andore oziroma EU in San Marina). Vsak tak letni statistični program odobri ustrezni pododbor za statistiko. V tem programu so navedeni zlasti ukrepi v okviru ustreznih vsebin programa, ki imajo v programskem obdobju prednost za sodelovanje EU in zadevne pridružene države na področju statistike.
3. Statistični podatki iz pridruženih držav se pošljejo Eurostatu v hrambo, obdelavo in izkazovanje. V ta namen nacionalni statistični uradi pridruženih držav tesno sodelujejo z Eurostatom, da se zagotovi pravilno pošiljanje podatkov iz teh držav in njihovo izkazovanje različnim skupinam uporabnikov prek običajnih kanalov razširjanja kot del statističnih podatkov EU in pridružene države. Obdelavo statističnih podatkov pridruženih držav ureja Uredba (ES) št. 223/2009.

4. Vsak pododbor za statistiko preuči napredek, dosežen v okviru ustreznih ukrepov EU in pridružene države na področju statistike. Predvsem oceni, ali so bili doseženi cilji, prednostne naloge in ukrepi, načrtovani v prvih treh letih izvajanja tega okvirnega protokola. Oceni tudi, ali vsebina Priloge XXI k zadevnemu protokolu za pridruženo državo ustrezno odraža pomembnost iz člena 1(1) tega okvirnega protokola.

ČLEN 4

Udeležba

1. Subjekti, ustanovljeni v pridruženih državah, so upravičeni do udeležbe v posebnih programih EU, s katerimi upravlja Eurostat, z enakimi pogodbenimi pravicami in obveznostmi, kot jih imajo subjekti, ustanovljeni v EU.
2. Na Evropsko komisijo (Eurostat) so lahko napoteni nacionalni strokovnjaki iz pridruženih držav. Stroške, povezane z napotitvijo teh nacionalnih strokovnjakov na Evropsko komisijo (Eurostat), vključno s plačami, prispevki za socialno varnost, zagotavljanjem pokojnin ter dnevniciami in potnimi stroški, v celoti krije pridružena država, ki jih je napotila.
3. Subjekti, ustanovljeni v EU, so upravičeni do udeležbe v posebnih programih, s katerimi upravljajo nacionalni statistični uradi pridruženih držav, z enakimi pogodbenimi pravicami in obveznostmi, kot jih imajo subjekti, ustanovljeni v pridruženih državah.

ČLEN 5

Druge oblike sodelovanja

1. Prenos tehnologije na področju statistike med nacionalnimi statističnimi uradi vsake pridružene države in Eurostatom se izvede na podlagi medsebojnega soglasja.
2. Brez poseganja v posebne določbe in ureditve iz oddelka S Priloge XI k vsakemu protokolu za pridruženo državo si lahko pridruženi pogodbenici izmenjujeta kakršne koli informacije na področju statistike.
3. Nacionalni statistični uradi pridruženih pogodbenic si lahko izmenjujejo uradnike. Nacionalni statistični uradi držav članic EU si lahko izmenjujejo uradnike tudi z uradi pridruženih držav. O pogojih, pod katerimi potekajo te izmenjave, se neposredno dogovorijo zadevni nacionalni statistični uradi.

ČLEN 6

Finančne določbe

1. Za kritje vseh stroškov svojega sodelovanja pridruženi državi letno finančno prispevata k evropskemu statističnemu programu.
2. Pravila, ki urejajo finančni prispevek pridruženih držav, so določena v členu 68 okvirnega sporazuma.

OKVIRNI PROTOKOL 6
O ARBITRAŽNIH POSTOPKIH

POGLAVJE 1

UVODNE DOLOČBE

ČLEN 1

Področje uporabe

Če katera koli pridružena pogodbenica predloži spor v arbitražo v skladu s členom 90(8), členom 97(9) ali členom 98(6) okvirnega sporazuma, se uporablja ta okvirni protokol.

ČLEN 2

Opredelitev pojmov

V tem okvirnem protokolu:

- (a) „tožeča stranka“ pomeni pridruženo pogodbenico, ki spor predloži v arbitražo;
 - (b) „tožena stranka“ pomeni pridruženo pogodbenico, ki je sprejela:
 - (i) izravnalne ukrepe v skladu s členom 90(7) okvirnega sporazuma;
 - (ii) zaščitne ukrepe v skladu s členom 97(1) okvirnega sporazuma;
 - (iii) nujne zaščitne ukrepe v skladu s členom 97(5) okvirnega sporazuma;
 - (iv) izravnalne ukrepe v skladu s členom 97(8) okvirnega sporazuma;
 - (v) zaščitne ukrepe v skladu s členom 98(1) okvirnega sporazuma;
- ali
- (vi) izravnalne ukrepe v skladu s členom 98(5) okvirnega sporazuma;

- (c) „zastopnik pridružene pogodbenice“ pomeni uradnika ali katero koli osebo, ki jo pridružena pogodbenica imenuje kot svojega zastopnika in ki to pridruženo pogodbenico zastopa za namene spora na podlagi člena 90(8), člena 97(9) ali člena 98(6) okvirnega sporazuma;
- (d) „svetovalec“ pomeni osebo, ki jo pridružena pogodbenica določi, da ji nudi svetovanje ali pomoč v zvezi s postopki pred arbitražnim senatom;
- (e) „pomočnik“ pomeni osebo, ki v skladu s pogoji svojega imenovanja opravlja raziskave za člana arbitražnega senata ali mu zagotavlja pomoč pod vodstvom in nadzorom tega člana;
- (f) „kandidat“ pomeni katero koli osebo, katere ime je na seznamu iz člena 4(1) tega okvirnega protokola in ki se upošteva pri izboru za člana arbitražnega senata na podlagi navedenega člena.

ČLEN 3

Register in administrativna podpora

Na pisno zahtevo pridruženih pogodbenic ali arbitražnega senata Mednarodni urad Stalnega arbitražnega sodišča v Haagu (v nadaljnjem besedilu: Stalno arbitražno sodišče) deluje kot register in arbitražnemu senatu zagotavlja ustrezno administrativno podporo.

ČLEN 4

Seznam oseb, ki so pripravljene in sposobne opravljati funkcijo članov arbitražnega senata

1. Vsak skupni odbor sestavi seznam 15 oseb, ki so pripravljene in sposobne opravljati funkcijo članov arbitražnega senata. V ta namen vsaka pridružena pogodbenica imenuje pet oseb. Poleg tega pridruženi pogodbenici skupaj imenujeta pet oseb za funkcijo predsednika arbitražnega senata. Skupna odbora zagotovita, da navedena seznama v vsakem trenutku izpolnjujeta zahteve iz odstavka 2.
2. Na seznamih, sestavljenih v skladu z odstavkom 1, so samo osebe, katerih neodvisnost je nedvomna, ki so ustrezno usposobljene za imenovanje na najvišje sodniške položaje v svoji državi ali so priznani pravniki in ki imajo posebno znanje ali izkušnje na področju prava EU in mednarodnega javnega prava. Na teh seznamih ni oseb, ki so člani, uradniki ali drugi uslužbenci institucij EU, vlade države članice EU ali vlade pridružene države.

POGLAVJE 2

URADNA OBVESTILA

ČLEN 5

Pošiljanje uradnih obvestil

1. Arbitražni senat pošlje vse zahteve, obvestila, pisna stališča in druge dokumente obema pridruženima pogodbenicama hkrati.
2. Kadar pridružena pogodbenica naslovi zahtevo, obvestilo, pisno stališče ali drug dokument na arbitražni senat, hkrati pošlje izvod drugi pridruženi pogodbenici.
3. Kadar pridružena pogodbenica naslovi zahtevo, obvestilo, pisno stališče ali drug dokument v zvezi s sporom na drugo pridruženo pogodbenico, hkrati pošlje izvod arbitražnemu senatu.
4. Vsakršno uradno obvestilo iz odstavkov 1 do 3 se pošlje po elektronski pošti ali po potrebi po katerem koli drugem telekomunikacijskem sredstvu, s katerim je mogoče dokazati, da je bila pošta poslana. Če ni dokazano nasprotno, se šteje, da je bilo tako obvestilo prejeto na dan pošiljanja. Vsa uradna obvestila se naslovijo na pravno službo Evropske komisije oziroma misijo zadevne pridružene države pri EU.

ČLEN 6

Obvestilo o arbitraži

1. Arbitražni postopek se začne na dan, ko tožena stranka prejme obvestilo o arbitraži. Obvestilo o arbitraži se pošlje tudi Stalnemu arbitražnemu sodišču.
2. Obvestilo o arbitraži vsebuje naslednje elemente:
 - (a) zahtevo, da se spor predloži v arbitražo;
 - (b) imeni in naslova pridruženih pogodbenic;
 - (c) imena in naslove njunih zastopnikov in svetovalcev;
 - (d) pravno podlago postopka: člen 90(8), člen 97(9) ali člen 98(6) okvirnega sporazuma;
 - (e) opredelitev enega od naslednjih ukrepov:
 - (i) izravnalni ukrepi iz člena 90(7) okvirnega sporazuma;
 - (ii) zaščitni ukrepi iz člena 97(1) okvirnega sporazuma;

- (iii) nujni zaščitni ukrepi iz člena 97(5) okvirnega sporazuma;
 - (iv) izravnalni ukrepi iz člena 97(8) okvirnega sporazuma;
 - (v) zaščitni ukrepi iz člena 98(1) okvirnega sporazuma;
 - (vi) izravnalni ukrepi iz člena 98(5) okvirnega sporazuma;
- (f) navedbo pravila, ki je predmet spora ali se nanj nanaša;
 - (g) kratek opis spora;
 - (h) imenovanje člana arbitražnega senata.
3. Spor o tem, ali obvestilo o arbitraži izpolnjuje zahteve tega okvirnega protokola, ne preprečuje ustanovitve arbitražnega senata. Ta spor dokončno reši arbitražni senat.

ČLEN 7

Odgovor na obvestilo o arbitraži

1. Tožena stranka v 20 dneh po prejemu obvestila o arbitraži tožeči stranki in Stalnemu arbitražnemu sodišču pošlje odgovor, ki vsebuje:
 - (a) imeni in naslova pridruženih pogodbenic;
 - (b) imena in naslove njunih zastopnikov in svetovalcev;
 - (c) odgovor na elemente iz obvestila o arbitraži iz člena 6(2), točke (d) do (g), tega okvirnega protokola;
 - (d) imenovanje člana arbitražnega senata.
2. Spor o tem, da tožena stranka na obvestilo o arbitraži ni odgovorila ali nanj ni odgovorila v celoti in pravočasno, ne preprečuje ustanovitve arbitražnega senata. Ta spor dokončno reši arbitražni senat.

POGLAVJE 3

ARBITRAŽNI SENAT

ČLEN 8

Ustanovitev arbitražnega senata

1. Arbitražni senat sestavljajo trije člani.
2. Arbitražni senat se ustanovi v skladu z odstavkoma 3 in 4 tega člena v 30 dneh po predložitvi obvestila o arbitraži v skladu s členom 6 tega okvirnega protokola.
3. Pridruženi pogodbenici imenujeta po enega člana arbitražnega senata izmed oseb s seznama, sestavljenega v skladu s členom 4(1) tega okvirnega protokola. Predsednika sporazumno izbereta člana arbitražnega senata s seznama oseb, ki jih pridruženi pogodbenici skupaj imenujeta za opravljanje funkcije predsednika.

V primeru, da člana arbitražnega senata ne moreta doseči soglasja glede izbire predsednika v roku iz odstavka 2 tega člena, lahko katera koli pridružena pogodbenica zahteva, da generalni sekretar Stalnega arbitražnega sodišča z žrebom določi predsednika s seznama oseb, ki sta jih pridruženi pogodbenici skupaj predlagali za funkcijo predsednika.

4. Generalni sekretar Stalnega arbitražnega sodišča opravi izbiro iz drugega pododstavka odstavka 3 v petih dneh od zahteve iz odstavka 3. Pri izboru so lahko prisotni zastopniki pridruženih držav.
5. Datum ustanovitve arbitražnega senata je datum, ko je izbrani predsednik imenovanje sprejel.
6. Če seznam iz člena 4(1) tega okvirnega protokola ni sestavljen do poteka roka iz odstavka 2 tega člena, pridruženi pogodbenici v petih dneh imenujeta vsaka po eno osebo za člana arbitražnega senata. Če so bile predlagane osebe na podlagi člena 4(1), se imenujejo osebe s tega seznama. Predsednik se nato imenuje po postopku iz odstavka 3 tega člena. Če pridruženi pogodbenici v nadaljnjih petih dneh skupaj ne predlagata vsaj ene osebe za predsednika, generalni sekretar Stalnega arbitražnega sodišča v petih dneh po posvetovanju s pridruženima pogodbenicama predlaga predsednika, ki izpolnjuje zahteve iz člena 4(2) tega okvirnega protokola. Če pridruženi pogodbenici temu predlogu v petih dneh ne nasprotujeta, se imenuje oseba, ki jo je predlagal generalni sekretar Stalnega arbitražnega sodišča.
7. Če arbitražni senat ni ustanovljen v treh mesecih od datuma zahteve v skladu s členom 6 tega okvirnega protokola, generalni sekretar Stalnega arbitražnega sodišča v 15 dneh od zahteve katere koli pridružene pogodbenice in po posvetovanju s pridruženima pogodbenicama za ustanovitev arbitražnega senata imenuje osebe, ki izpolnjujejo zahteve iz člena 4(2) tega okvirnega protokola.

ČLEN 9

Neodvisnost in imuniteta članov arbitražnega senata

1. Člani arbitražnega senata so neodvisni, delujejo v svoji individualni pristojnosti in ne sprejemajo navodil nobene organizacije ali vlade.
2. Člani arbitražnega senata imajo od ustanovitve slednjega imuniteto pred sodnimi postopki v EU in pridruženih državah za dejanja, ki jih storijo pri opravljanju svojih nalog v arbitražnem senatu.

ČLEN 10

Zahteva za izločitev članov arbitražnega senata

1. Pridružena pogodbenica, ki namerava zahtevati izločitev člana arbitražnega senata, svojo namero uradno sporoči v 15 dneh po prejemu uradnega obvestila o imenovanju tega člana ali v 30 dneh od dne, ko je bila seznanjena z okoliščinami, ki kršijo zahteve iz člena 9(1) tega okvirnega protokola.
2. Obvestilo o zahtevi za izločitev se pošlje drugi pridruženi pogodbenici, članu senata, čigar izločitev se zahteva, ostalim članom arbitražnega senata in Stalnemu arbitražnemu sodišču. V njem so navedeni razlogi za zahtevo za njegovo izločitev.
3. Če pridružena pogodbenica zahteva izločitev člana arbitražnega senata, lahko druga pridružena pogodbenica zahtevo za izločitev sprejme. Član arbitražnega senata, čigar izločitev se zahteva, lahko tudi odstopi. Takšno sprejetje ali odstop ne pomeni potrditve navedenih razlogov za zahtevo za njegovo izločitev.

4. Če v 15 dneh od datuma obvestila o zahtevi za izločitev druga pridružena pogodbenica ne sprejme zahteve za izločitev ali član arbitražnega senata, čigar izločitev se zahteva, ne odstopi, lahko pogodbenica, ki zahteva izločitev, od generalnega sekretarja Stalnega arbitražnega sodišča zahteva, da odloči o zahtevi za izločitev.
5. Pri odločanju o zahtevi za izločitev generalni sekretar Stalnega arbitražnega sodišča navede razloge za odločitev, razen če se pridruženi pogodbenici strinjata, da se razlogi ne navedejo.

ČLEN 11

Zamenjava članov arbitražnega senata

1. Če je treba med arbitražnim postopkom zamenjati člana arbitražnega senata, kot je določeno v poglavju 5 tega okvirnega protokola, se imenuje ali izbere nadomestni član v skladu s členom 8(3) tega okvirnega protokola. Ta določba se uporablja tudi, če pridružena pogodbenica ni uveljavila pravice do imenovanja ali sodelovanja pri imenovanju člana arbitražnega senata, ki ga je treba zamenjati.
2. V primeru zamenjave člana arbitražnega senata se postopek nadaljuje v fazi, v kateri je zamenjani član arbitražnega senata prenehal opravljati svoje dolžnosti, razen če arbitražni senat odloči drugače.

ČLEN 12

Delovanje arbitražnega senata

1. Predsednik arbitražnega senata predseduje vsem sejam tega senata. Arbitražni senat lahko svojega predsednika pooblasti za sprejemanje upravnih in postopkovnih odločitev.
2. Če v tem okvirnem protokolu ni določeno drugače, lahko arbitražni senat svoj postopek in posvetovanja vodi prek katerih koli komunikacijskih sredstev.
3. V posvetovanjih arbitražnega senata lahko sodelujejo samo njegovi člani. Vendar lahko arbitražni senat dovoli navzočnost pomočnikov.
4. Priprava vseh sklepov ostane v izključni pristojnosti članov arbitražnega senata in se ne prenese na nobeno drugo osebo.
5. Kadar se izpostavi postopkovno vprašanje, ki ni zajeto v tem okvirnem protokolu, lahko arbitražni senat po posvetovanju s pridruženima pogodbenicama določi postopek, ki se bo uporabil, če je združljiv s tem okvirnim protokolom.
6. Če arbitražni senat meni, da je treba spremeniti katerega od rokov za postopek iz tega okvirnega protokola ali opraviti katero koli drugo postopkovno ali upravno prilagoditev, pridruženi pogodbenici po posvetovanju z njima pisno obvesti o razlogih za spremembo ali prilagoditev in o potrebnem roku ali prilagoditvi.

POGLAVJE 4

RAČUNANJE ROKOV

ČLEN 13

Računanje rokov

1. Vsi roki, določeni v tem okvirnem protokolu, začnejo teči naslednji dan po prejemu uradnega obvestila. Če je zadnji dan roka konec tedna ali praznik in dela prost dan, ki velja za Evropsko komisijo ali zadevno pridruženo državo, se rok podaljša na naslednji delovni dan. Prazniki ali dela prosti dnevi znotraj roka se štejejo v rok.
2. Če je zadnji dan za predložitev dokumenta konec tedna ali praznik in dela prost dan, ki velja za Evropsko komisijo ali zadevno pridruženo državo, se lahko ta dokument predloži naslednji delovni dan Evropske komisije ali zadevne pridružene države, odvisno od primera.

POGLAVJE 5

ARBITRAŽNI POSTOPEK

ČLEN 14

Splošne določbe

Arbitražni senat zagotovi, da se pogodbenici obravnavata enako in da ima vsaka pridružena pogodbenica v kateri koli ustrezni fazi postopka primerno možnost, da predstavi svoje stališče. Arbitražni senat svoje postopke vodi tako, da se preprečijo nepotrebne zamude in stroški ter da se reši spor med pridruženima pogodbenicama.

ČLEN 15

Kraj arbitraže

Kraj arbitraže je Haag. V izjemnih okoliščinah se lahko arbitražni senat sestane kjer koli drugje, kjer se mu zdi primerno.

ČLEN 16

Jeziki

1. Postopek pred arbitražnim senatom poteka v francoščini in angleščini.
2. Arbitražni senat lahko odredi, da se vsem dokumentom, priloženim zahtevku ali odgovoru na zahtevek, in vsem dodatnim dokumentom, predloženim med postopkom v izvirnem jeziku, priloži prevod v enega od jezikov postopka.
3. Vsaka pridružena pogodbenica krije svoje stroške prevoda dokumentov, ki jih je predložila arbitražnemu senatu in katerih izvirni jezik ni angleščina ali francoščina, ter morebitne stroške v zvezi s tolmačenjem za svoje zastopnike ali svetovalce na zaslišanju.

ČLEN 17

Zahtevek

1. Tožeča stranka pisno posreduje svoj zahtevek toženi stranki, Stalnemu arbitražnemu sodišču in vsem članom arbitražnega senata v roku, ki ga v ta namen določi arbitražni senat v skladu s členom 20 tega okvirnega protokola. Tožeča stranka se lahko odloči, da se kot zahtevek šteje njeno obvestilo o arbitraži iz člena 6 tega okvirnega protokola, če izpolnjuje vse zahteve iz odstavkov 2 in 3 tega člena.

2. Zahtevek vsebuje naslednje elemente:

- (a) imeni in naslova pridruženih pogodbenic;
- (b) imena in naslove njunih zastopnikov in svetovalcev;
- (c) pravno podlago postopka: člen 90(8), člen 97(9) ali člen 98(6) okvirnega sporazuma;

ter opredelitev enega od naslednjih ukrepov:

- (i) izravnalni ukrepi iz člena 90(7) okvirnega sporazuma;
 - (ii) zaščitni ukrepi iz člena 97(1) okvirnega sporazuma;
 - (iii) nujni zaščitni ukrepi iz člena 97(5) okvirnega sporazuma;
 - (iv) izravnalni ukrepi iz člena 97(8) okvirnega sporazuma;
 - (v) zaščitni ukrepi iz člena 98(1) okvirnega sporazuma;
 - (vi) izravnalni ukrepi iz člena 98(5) okvirnega sporazuma;
- (d) navedbo dejstev, na katerih temelji zahtevek;

(e) opis spora in

(f) pravne razloge ali argumente, na katere se sklicuje.

3. Zahtevku bi bilo treba, kadar je to mogoče, priložiti vse dokumente in dokaze, ki jih navaja tožeča stranka, ali se v njem sklicevati na te dokumente in dokaze.

ČLEN 18

Odgovor na zahtevek

1. Tožena stranka pisno posreduje svoj odgovor na zahtevek tožeči stranki, Stalnemu arbitražnemu sodišču in vsem članom arbitražnega senata v roku, ki ga v ta namen določi arbitražni senat v skladu s členom 20 tega okvirnega protokola. Tožena stranka se lahko odloči, da se kot odgovor na zahtevek šteje njen odgovor na obvestilo o arbitraži iz člena 7 tega okvirnega protokola, če izpolnjuje zahteve iz odstavka 2 tega člena.

2. V odgovoru na zahtevek se odgovori na elemente, navedene v zahtevku, v skladu s členom 17(2), točke (c) do (f), tega okvirnega protokola. Odgovoru na zahtevek bi bilo treba, kadar je to mogoče, priložiti vse dokumente in dokaze, ki jih navaja tožena stranka, ali se v njem sklicevati na te dokumente in dokaze.

ČLEN 19

Druga pisna stališča

Arbitražni senat lahko odloči, katera pisna stališča mu morata predložiti ali mu lahko predložita pogodbenici poleg zahtevka in odgovora na zahtevek. V skladu s členom 20 tega okvirnega protokola arbitražni senat določi rok za posredovanje teh pisnih stališč.

ČLEN 20

Roki

Roki, ki jih arbitražni senat določi za posredovanje zahtevka, odgovora na zahtevek in vseh drugih pisnih stališč, ne bi smeli biti daljši od 90 dni. Vendar lahko arbitražni senat navedene roke podaljša, če meni, da je tako podaljšanje upravičeno.

ČLEN 21

Začasni ukrepi

Arbitražni senat ne sprejme ali odobri začasnih ukrepov.

ČLEN 22

Dokazi

1. Vsaka pridružena pogodbenica predloži dokaze o dejstvih, na katerih temelji njen zahtevek oziroma odgovor na zahtevek.
2. Arbitražni senat lahko kadar koli med postopkom od pridruženih pogodbenic zahteva, da v predpisanem roku predložita dodatna dokazila.
3. Arbitražni senat odloči o dopustnosti, ustreznosti in trdnosti predloženih dokazov.

ČLEN 23

Zaslišanja

1. Predsednik na podlagi okvirnega časovnega razporeda, določenega v skladu s členom 28(1) tega okvirnega protokola, in po posvetovanju s pridruženima pogodbenicama ter drugimi člani arbitražnega senata uradno obvesti pridruženi pogodbenici o datumu, uri in kraju zaslišanja. Navedene informacije so javno dostopne, razen če je zaslišanje zaprto za javnost.
2. Arbitražni senat se lahko v soglasju s pridruženima pogodbenicama odloči, da zaslišanja ne opravi.

3. Če se pridruženi pogodbenici ne dogovorita drugače, zaslišanje poteka v prostorih Stalnega arbitražnega sodišča v Haagu v skladu s členom 15 tega okvirnega protokola.
4. Arbitražni senat lahko skliče dodatna zaslišanja, če se pogodbenici s tem strinjata.
5. Med celotnim zaslišanjem so prisotni vsi člani arbitražnega senata.
6. Če se pogodbenici ne dogovorita drugače, se lahko zaslišanja ne glede na to, ali je postopek odprt za javnost ali ne, udeležijo naslednje osebe:
 - (a) zastopniki pridruženih pogodbenic;
 - (b) svetovalci;
 - (c) pomočniki;
 - (d) tolmači, prevajalci in sodni zapisnikarji arbitražnega senata ter
 - (e) strokovnjaki, ki jih določi arbitražni senat.
7. Vsaka pridružena pogodbenica najpozneje pet dni pred datumom zaslišanja na arbitražni senat in drugo pridruženo pogodbenico naslovi seznam oseb, ki bodo na zaslišanju v imenu te pridružene pogodbenice ustno predstavile argumente, ter seznam drugih zastopnikov in svetovalcev, ki se bodo udeležili zaslišanja.

8. Da se zagotovi, da imata tožeča stranka in tožena stranka na voljo enako količino časa za argumentacijo in odgovore, zaslišanje poteka po naslednjem vrstnem redu:

(a) stališče:

(i) stališče tožeče stranke;

(ii) stališče tožene stranke;

(b) odgovor:

(i) odgovor tožeče stranke;

(ii) replika tožene stranke.

9. Arbitražni senat lahko kadar koli med zaslišanjem zastavi vprašanja kateri koli pogodbenici.

10. Arbitražni senat zagotovi pripravo zapisnika zaslišanja, ki se čim prej po zaslišanju pošlje pogodbenicama. Pridruženi pogodbenici lahko predložita pripombe na zapisnik v desetih dneh od datuma zaslišanja. Arbitražni senat lahko te pripombe upošteva.

11. Vsaka pridružena pogodbenica lahko v desetih dneh po datumu zaslišanja na arbitražni senat naslovi dopolnilno pisno stališče v zvezi s katero koli zadevo, ki je bila izpostavljena na zaslišanju.

ČLEN 24

Zamuda stranke

1. Če tožeča stranka v roku, ki ga določi arbitražni senat v skladu s členom 20 tega okvirnega protokola, razen v primeru upravičenih zadržkov, ne predloži svojega zahtevka, arbitražni senat odredi zaključek arbitražnega postopka, razen če se pojavijo vprašanja, o katerih bo morda treba odločiti ali za katera senat meni, da so primerna.
2. Če tožena stranka v roku, ki ga določi arbitražni senat v skladu s členom 20 tega okvirnega protokola, razen v primeru upravičenih zadržkov, ne predloži odgovora na obvestilo o arbitraži ali odgovora na zahtevek, arbitražni senat odredi nadaljevanje postopka, kar pa ne pomeni, da lahko arbitražni senat na podlagi take nepredložitve šteje, da je tožena stranka sprejela obtožbe tožeče stranke.

Ta odstavek se uporablja tudi, če tožeča stranka ne predloži replike na nasprotni zahtevek.
3. Če se ena od pridruženih pogodbenic ne udeleži zaslišanja, o katerem je bila ustrezno uradno obveščena v skladu s tem okvirnim protokolom, in svoje neudeležbe ne utemelji z upravičenimi zadržki, lahko arbitražni senat nadaljuje z arbitražo.
4. Če ena od pridruženih pogodbenic, ki je ustrezno pozvana k predložitvi dodatnih dokazov, tega ne stori v predpisanih rokih in brez sklicevanja na upravičene zadržke, arbitražni senat odloča na podlagi dokazov, ki so mu predloženi.

ČLEN 25

Zaupnost

1. Informacije, ki jih je pridružena pogodbenica predložila arbitražnemu senatu in označila kot zaupne, druga pridružena pogodbenica in arbitražni senat obravnavata kot zaupne.

Če pridružena pogodbenica arbitražnemu senatu predloži pisno stališče, ki vsebuje zaupne informacije, v 15 dneh predloži tudi stališče brez zaupnih informacij, ki se razkrije javnosti.

2. Ta okvirni protokol pridruženi pogodbenici ne preprečuje, da javnosti razkrije svoja pisna stališča, odgovore na vprašanja, ki jih je predložil arbitražni senat, ali zapisnik ustnih trditev, če pri sklicevanju na informacije, ki jih je predložila druga pridružena pogodbenica, ne razkrije nobenih informacij, ki jih je druga pogodbenica označila kot zaupne.

3. Zaslišanja pred arbitražnim senatom so odprta za javnost, razen če stališča in argumenti pridružene pogodbenice vsebujejo zaupne informacije ali če se pridruženi pogodbenici dogovorita, da je zaslišanje zaprto za javnost. V takem primeru pridruženi pogodbenici spoštujeta zaupnost zaslišanja.

ČLEN 26

Enostranski stiki

1. Ves čas trajanja arbitražnega postopka se člani arbitražnega senata v odsotnosti ene pridružene pogodbenice ne sestanejo ali drugače ustno ali pisno komunicirajo z drugo pridruženo pogodbenico.

ČLEN 27

Zaključek postopka

Potem ko pridruženi pogodbenici dobita razumno priložnost, da predstavita svoje argumente, lahko arbitražni senat postopek zaključi.

POGLAVJE 6

ČASOVNI RAZPORED POSTOPKA PRED ARBITRAŽNIM SENATOM

ČLEN 28

Časovni razpored postopka pred arbitražnim senatom

1. Arbitražni senat po posvetovanju s pridruženima pogodbenicama v desetih dneh po svoji ustanovitvi določi okvirni časovni razpored postopka. Po posvetovanju s pridruženima pogodbenicama lahko kadar koli podaljša ali skrajša kateri koli rok, ki je določen v tem okvirnem protokolu ali s katerim sta se pridruženi pogodbenici strinjali.
2. Arbitražni senat o svoji odločitvi uradno obvesti pridruženi pogodbenici in skupni odbor v 12 mesecih od datuma ustanovitve arbitražnega senata. Če arbitražni senat meni, da se tega roka ne bo mogel držati, njegov predsednik o tem pisno uradno obvesti pridruženi pogodbenici, pri čemer navede razloge za zamudo in datum, na katerega namerava senat končati delo.
3. Ena od pridruženih pogodbenic lahko v desetih dneh po ustanovitvi arbitražnega senata poda obrazloženo zahtevo, da se zadeva obravnava kot nujna. Arbitražni senat v tem primeru odloči o nujnosti zadeve v 15 dneh od prejema take zahteve. Če arbitražni senat odloči, da je zadeva nujna, si po najboljših močeh prizadeva, da pridruženi pogodbenici uradno obvesti o svoji vsebinski odločitvi o zadevi v šestih mesecih od datuma svoje ustanovitve.

POGLAVJE 7

ARBITRAŽNA ODLOČBA

ČLEN 29

Odločbe arbitražnega senata

1. Arbitražni senat si po najboljših močeh prizadeva za odločanje s soglasjem. Če kljub prizadevanjem arbitražne odločbe ni mogoče sprejeti s soglasjem, se arbitražna odločba sprejme z večino glasov.
2. V nobenem primeru se odklonilna mnenja članov arbitražnega senata ne objavijo.
3. Vsaka arbitražna odločba je za pridruženi pogodbenici zavezujoča. Odločba zajema ugotovitve o dejstvih, uporabo ustreznih določb tega sporazuma ter argumente za ugotovitve in zaključke.

ČLEN 30

Oblika in učinek arbitražne odločbe

1. Arbitražni senat lahko izda ločene arbitražne odločbe o različnih vprašanjih in v različnih trenutkih.

2. Vse arbitražne odločbe so v pisni obliki in morajo biti obrazložene.
3. Vse arbitražne odločbe so dokončne in za pridruženi pogodbenici zavezujoče.
4. Arbitražna odločba vsebuje podpise članov arbitražnega senata ter navedbo datuma njene izdaje in kraja arbitraže. Stalno arbitražno sodišče pridruženima pogodbenicama pošlje izvod arbitražne odločbe, ki ga podpišejo člani arbitražnega senata.
5. Pridruženi pogodbenici arbitražne odločbe v celoti objavita ob upoštevanju varstva zaupnih informacij iz člena 25 tega okvirnega protokola.
6. Pridruženi pogodbenici arbitražne odločbe nemudoma izvršita.

ČLEN 31

Sporazumna rešitev ali drugi razlogi za končanje postopka

1. Pridruženi pogodbenici lahko kadar koli dosežeta sporazumno rešitev spora. V tem primeru pridruženi pogodbenici o vsaki taki rešitvi skupaj uradno obvestita arbitražni senat. Če je za rešitev potrebna odobritev ene od pridruženih pogodbenic, se uradno obvestilo sklicuje na tako zahtevo, arbitražni postopek pa se začasno prekine do zaključka takega postopka. Če se taka odobritev ne zahteva ali po uradnem obvestilu, da so taki nacionalni postopki zaključeni, se arbitražni postopek konča.

2. Če pred izdajo odločbe nadaljevanje arbitražnega postopka postane nemogoče ali nepotrebno iz katerega koli drugega razloga, ki ni naveden v odstavku 1, arbitražni senat pridružen pogodbenici obvesti, da namerava izdati odredbo o končanju postopka. Arbitražni senat je pooblaščen za izdajo navedene odredbe, razen kadar obstajajo odprta vprašanja, o katerih bo morda treba odločiti, in če arbitražni senat meni, da je to primerno.

3. Arbitražni senat pogodbenicama posreduje odredbo o končanju arbitražnega postopka ali sporazumno rešitev, ki jo podpišejo člani arbitražnega senata. Za sporazumne rešitve se uporablja člen 30, odstavki (2) do (6), tega okvirnega protokola.

ČLEN 32

Popravek arbitražne odločbe

1. V 30 dneh od prejema odločbe lahko katera koli pridružena pogodbenica z obvestilom drugi pridružen pogodbenici in Stalnemu arbitražnemu sodišču od arbitražnega senata zahteva, da v odločbi popravi vsakršne napake pri izračunu, vsebinske ali tipkarske napake ali podobne napake ali izpuste. Kadar arbitražni senat meni, da je taka zahteva upravičena, tak popravek izvede v 45 dneh od prejema te zahteve. Taka zahteva nima odločilnega učinka.

2. Arbitražni senat lahko na lastno pobudo izvede popravke v 30 dneh od uradnega obvestila o svoji odločbi.

3. Popravki se v skladu s tem členom izvedejo v pisni obliki in so sestavni del arbitražne odločbe. Za take popravke se uporablja člen 30, odstavki (2) do (6), tega okvirnega protokola.

POGLAVJE 8

FINANČNE ZADEVE

ČLEN 33

Honorarji in nadomestila stroškov, ki se plačajo
članom arbitražnega senata in njihovim pomočnikom

Pogodbenici se z arbitražnim senatom s katerim koli komunikacijskim sredstvom v sedmih dneh od njegove ustanovitve dogovorita o:

- (a) honorarjih in nadomestilih stroškov, ki se plačajo članom arbitražnega senata in so razumni ter primerljivi s standardi senatov, ustanovljenih v okviru Svetovne trgovinske organizacije;
- (b) honorarjih, ki se plačajo pomočnikom, pri čemer je za vsakega člana arbitražnega senata skupni znesek honorarjev za pomočnike razumen in v nobenem primeru ne presega tretjine honorarjev tega člana.

ČLEN 34

Stroški

1. Vsaka pridružena pogodbenica nosi svoje stroške in polovico stroškov arbitražnega senata.

2. Arbitražni senat določi svoje stroške v vsebinski odločbi o zadevi. Ti stroški krijejo samo:

- (a) honorarje članov arbitražnega senata, ki se navedejo ločeno za vsakega člana in jih določi senat sam v skladu s členom 34, točka (a), tega okvirnega protokola;
- (b) potne stroške in druge stroške članov arbitražnega senata;
- (c) honorarje in stroške Stalnega arbitražnega sodišča.

3. Stroški iz odstavka 2 morajo biti razumni glede na vrednost spora, zapletenost spora, čas, ki ga porabijo člani arbitražnega senata in vsi strokovnjaki, ki jih imenuje arbitražni senat, ter vse druge pomembne okoliščine posamezne zadeve.

ČLEN 35

Polog za stroške

1. Na začetku arbitražnega postopka lahko Stalno arbitražno sodišče od pogodbenic zahteva, da vnaprej vplačata polog v višini ocenjenega skupnega zneska stroškov iz člena 35(2) tega okvirnega protokola.

2. Med arbitražnim postopkom lahko Stalno arbitražno sodišče od pogodbenic zahteva, da položita dodatne zneske.

3. Vsi zneski, ki jih pogodbenici položita v skladu s tem členom, se nakažejo Stalnemu arbitražnemu sodišču, ki jih izplača za kritje dejansko nastalih stroškov, ki vključujejo zlasti honorarje članov arbitražnega senata in Stalnega arbitražnega sodišča.

KODEKS RAVNANJA ZA ČLANE ARBITRAŽNEGA SENATA

ČLEN 1

Odgovornosti v okviru postopka

1. Zaradi ohranjanja integritete in nepristranskosti arbitražnega postopka vsak kandidat za članstvo v arbitražnem senatu:

- (a) se izogiba neprimernemu ravnanju in dajanju vtisa neprimernega ravnanja;
- (b) je neodvisen in nepristranski;
- (c) se izogiba neposrednim in posrednim navzkrižjem interesov ter
- (d) upošteva visoke standarde ravnanja za ohranitev integritete in nepristranskosti postopka za reševanje sporov.

2. Nekdanji kandidati ali člani arbitražnega senata izpolnjujejo obveznosti iz členov 5 in 6 tega dodatka.

ČLEN 2

Obveznosti razkritja članov arbitražnega senata

1. Kandidati pred potrditvijo njihovega izbora za člana arbitražnega senata pridruženima pogodbenicama pisno razkrijejo morebitne interese, odnose ali zadeve, s katerimi so seznanjeni ter ki bi lahko vplivale na njihovo neodvisnost ali nepristranskost ali utemeljeno ustvarile vtis neprimerne ravnanja ali pristranskosti v postopku pred arbitražnim senatom.
2. Kandidati in člani arbitražnega senata zadeve v zvezi z dejanskimi ali morebitnimi kršitvami tega kodeksa ravnanja sporočijo samo skupnemu odboru v obravnavo s strani pridruženih pogodbenic.
3. Člani arbitražnega senata v kateri koli fazi postopka pred arbitražnim senatom pogodbenicama pisno razkrijejo morebitne interese, odnose ali zadeve iz odstavka 1, s katerimi so ali postanejo seznanjeni.

ČLEN 3

Potrebna skrbnost članov arbitražnega senata

1. Izbrani člani arbitražnega senata ves čas trajanja postopka pred arbitražnim senatom svoje dolžnosti opravljajo temeljito in učinkovito ter pošteno in skrbno.

2. Člani arbitražnega senata zlasti:

- (a) obravnavajo samo tista vprašanja, ki so bila izpostavljena v postopku pred arbitražnim senatom in so potrebna za odločitev, in te dolžnosti ne prenašajo na druge osebe;
- (b) sprejmejo vse ustrezne ukrepe za zagotovitev, da so njihovi pomočniki seznanjeni s členi 1, 2, in 6 tega dodatka ter jih upoštevajo.

ČLEN 4

Neodvisnost in nepristranskost članov arbitražnega senata

Člani arbitražnega senata:

- (a) so neodvisni in nepristranski, izogibajo se ustvarjanju vtisa neprimerne ravnanja ali pristranskosti ter ne dopustijo, da bi nanje vplivali lastni interesi, zunanji pritiski, politični pomisleki, zahteve javnosti, zvestoba Uniji ali pridruženima državam ali strah pred kritiko;
- (b) ne sprejemajo neposredno ali posredno nobenih obveznosti ali ugodnosti, ki bi na kakršen koli način vplivale ali dajale vtis, da vplivajo na ustrezno opravljanje njihovih dolžnosti;
- (c) ne izrabljajo svojega položaja v arbitražnem senatu, da bi ugodili lastnim ali zasebnim interesom, in se izogibajo vsem dejanjem, ki bi lahko ustvarjala vtis, da so drugi v posebnem položaju, da lahko vplivajo nanje;

- (d) ne dopustijo, da bi finančni, poslovni, poklicni, družinski ali socialni odnosi ali obveznosti vplivale na njihovo ravnanje ali presojo;
- (e) se izogibajo vzpostavljanju odnosov ali pridobivanju finančnih interesov, ki bi lahko vplivali na njihovo nepristranskost ali ustvarjali vtis neprimerne ravnanja ali pristranskosti;
- (f) v odsotnosti drugih članov arbitražnega senata ne razpravljajo z eno ali obema pogodbenicama o nobenem vidiku vsebine ali izvedbe postopka pred arbitražnim senatom.

ČLEN 5

Obveznosti nekdanjih članov arbitražnega senata

Vsi nekdanji člani arbitražnega senata se izogibajo dejanjem, ki bi lahko ustvarjala vtis, da so bili pri opravljanju svojih dolžnosti pristranski ali da so imeli koristi od katere koli odločitve ali odločbe arbitražnega senata.

ČLEN 6

Zaupnost

1. Člani ali nekdanji člani arbitražnega senata nikoli:
 - (a) ne razkrijejo ali uporabijo nobenih nejavnih informacij, ki so povezane s postopkom pred arbitražnim senatom ali pridobljene med takim postopkom, razen za namene tega postopka, ter v nobenem primeru ne razkrijejo ali uporabijo nobenih takih informacij za pridobitev osebnih koristi ali koristi za druge ali za škodovanje interesom drugih;
 - (b) ne razkrijejo razprav arbitražnega senata ali stališč članov arbitražnega senata.
2. Člani arbitražnega senata ne razkrijejo odločitve arbitražnega senata ali njenih delov pred njeno objavo v skladu s tem okvirnim protokolom.

OKVIRNI PROTOKOL 7
O STATUTU PRIDRUŽITVENEGA PARLAMENTARNEGA ODBORA

ČLEN 1

Pridružitveni parlamentarni odbor, ustanovljen s členom 78 okvirnega sporazuma, se oblikuje in deluje v skladu z določbami tega sporazuma in tega statuta.

ČLEN 2

Pridružitveni parlamentarni odbor sestavlja dvanajst članov. Evropski parlament imenuje štiri člane, parlamenta pridruženih držav pa vsak štiri člane.

ČLEN 3

Pridružitveni parlamentarni odbor izmed svojih članov izvoli svojega predsednika in podpredsednika. Odboru predsedujeta izmenično za dobo enega leta član, ki ga imenuje Evropski parlament, in član, ki ga imenuje parlament ene od pridruženih držav.

ČLEN 4

Pridružitveni parlamentarni odbor ima redno zasedanje najmanj enkrat letno, izmenično v EU in v eni od pridruženih držav. Odbor se na vsakem zasedanju odloči, kje bo naslednje redno zasedanje. Izredna zasedanja se lahko skličejo, če tako odloči Pridružitveni parlamentarni odbor v skladu s poslovnikom, sprejetim v skladu s členom 5 tega okvirnega protokola.

ČLEN 5

Pridružitveni parlamentarni odbor sprejme svoj poslovnik z dvotretjinsko večino svojih članov.

ČLEN 6

Stroške sodelovanja članov v Pridružitvenem parlamentarnem odboru nosi parlament, ki je zadevnega člana imenoval.